

FENNTARTHATÓSÁGI SZÓTÁR 2024

Planet Fanatics' Network Kft.

Tartalomjegyzék

Általános fogalmak.....	3
Fenntarthatóság.....	3
Fellépés a klímaváltozás ellen	5
Vállalati fenntarthatóság.....	9
Globális megállapodások, keretegyezmények, szervezetek.....	10
Nemzetközi klímavédelmi és fenntarthatósági megállapodások	10
ENSZ Fenntartható Fejlődési Céllok.....	12
Nemzetközi szervezetek a fenntarthatóságért	18
Környezeti dimenzió.....	21
Alapvető fogalmak	21
Klímastratégia és klímavédelem	22
Klímakockázatok	30
Légköri kibocsátások.....	35
Működési ökohatékonyság	37
Hulladékgazdálkodás	40
Energia	42
Biodiverzitás	45
Gazdasági dimenzió	47
Alapvető fogalmak	47
Felelős befektetések	53
Európai Uniós szabályozások a vállalati fenntarthatóság témakörében	54
Közzétételi szabványrendszerek.....	55

Társadalmi dimenzió.....	58
Alapvető fogalmak.....	58
Sokszínűség és esélyegyenlőség	60
Tehetségmenedzsment.....	62
Munkahelyi egészség és biztonság.....	62
ESG törvény.....	63
Alapfogalmak.....	63
A törvény alanyai	64
ESG törvény technikai támogatását szolgáló eszközök.....	66
Egyéb fogalmak	66

ÁLTALÁNOS FOGALMAK

Fenntarthatóság

Fenntarthatóság

[Sustainability]

Tágabb értelemben egy folyamat hosszútávú működőképességének megtartását jelenti. Napjainkban azonban leggyakrabban átfogó kifejezésként használatos az ökológiai, emberi és gazdasági folyamatok működőképességének egyidejű megőrzésére.

Fenntartható fejlődés

[Sustainable Development]

Olyan fejlődés, mely során a jelen szükségleteit úgy elégítjük ki, hogy közben a jövő generációinak sem sérül azon képessége, hogy kielégítsék saját szükségleteiket.

Ökoszisztéma

[Ecosystem]

Ökoszisztémának vagy ökológiai rendszernek nevezzük az adott földrajzi területen élő élőlények és élettelen környezet teljes kapcsolatrendszerét. Az élőlények lehetnek növények, állatok, gombák és baktériumok, míg az élettelen tényezők közé például a hőmérsékletet, a domborzati adottságokat, a páratartalmat és a csapadékmennyiséget soroljuk.

Ökológiai válság

[Ecological crisis]

Az emberi tevékenység révén az ipari forradalom óta olyan mértékben avatkoztunk bele az ökoszisztémák működésébe, amely felborította azok évezredek óta fennálló egyensúlyi állapotát. Az ember okozta klímaváltozás, a természetes területek beépítése, a fokozott mezőgazdasági vegyszerhasználat és a szisztematikus erdőirtás mind-mind hajtóerői az ökoszisztémák meggyengülésének, adott esetben összeomlásának.

Globalizáció

[Globalization]

A globalizáció az elmúlt két évtized felgyorsult gazdasági és társadalmi integrációját leíró szakszó. Sokak szerint a globalizáció elsősorban gazdasági jelenség, ami magában foglalja a nemzeti gazdasági rendszerek kölcsönhatásának vagy integrációjának erősödését a nemzetközi kereskedelem, befektetés és tőkeáramlás növekedésén keresztül. A globalizáció másik definíciója szerint az határokat átlépő gyors gazdasági, társadalmi

és technológiai csere. Ruud Lubbers (volt holland miniszterelnök, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa) meghatározása szerint a globalizáció egy folyamat, amelyben a földrajzi távolságok jelentette faktor jelentősége egyre csökken a határokat átlépő gazdasági, politikai, szocio-kulturális kapcsolatok kiépítésében és fenntartásában. A technológiai változások lehetővé tették az információ és az áru minden eddiginél gyorsabb továbbítását. Könnyebbé vált az emberek közti kommunikáció az egész világon. Támogatói szerint a globalizáció jelenti a megoldást a fejlődő országokat sújtó szociális, politikai és gazdasági gondokra. Ellenzői azt állítják, hogy a globalizáció hozzájárul az egyenlőtlenségek elterjedéséhez, a munkahelyek elvesztéséhez és a környezeti pusztuláshoz.

Szegénység

[Poverty]

Szegénységről beszélünk, ha az egyének nem rendelkeznek elegendő pénzzel ahhoz, hogy megfelelő életszínvonalon, az egészségügyi, oktatási és higiénés alapszükségletek teljesülése mellett tudjanak élni. A szegénységnek alapvetően két fajtáját különíthetjük el. Abszolút szegénység: amikor az egyén a saját létfenntartásához szükséges feltételeket (étel, ital, lakhatás, oktatás) nem tudja előteremteni, vagyis a létminimum alatt él. Relatív szegénység: amikor a háztartások jövedelme az átlagos országos szint 50 százaléka alatt található, ami azt jelenti, hogy társadalom nagy többségéhez képest szegényebbek, de megengedhetik maguknak az alapvető szükségletek beszerzését. A szegénység világszerte jelenlévő probléma és bár sokáig csökkenő tendencia volt rá jellemző, a COVID-19 világjárvány óta megszakadt az évtizedes javulás és a szegények száma ismét növekedésnek indult világszerte. Hajlamosak vagyunk olyan helyekhez kötni, mint Afrika, Ázsia és Latin-Amerika, de a szegénység Európában is emberek millióit érinti. Az Európai Unió 400 millió lakosából 60 millió él a létminimum alatt és 2,7 millió ember hajléktalan.

Példa: Bulgáriában és Romániában a népesség mintegy 17 százaléka él létminimum alatt, Magyarországon pedig ugyanez az arány 9 százalék körül mozgott a COVID-19 világjárványt megelőzően.

Fejlődő országok

[Developing countries]

Fejlődő országoknak nevezik azokat az államokat, melyekben az ipari forradalomhoz kapcsolódó technológiai fejlődés és modernizáció jelentős késéssel kezdődött meg a nyugat-európai országokhoz viszonyítva. Ezek az államok gazdasági erejükhöz mérten túl gyorsan növekvő populációval, rendszerint alacsony egy főre eső GDP-vel és életszínvonallal rendelkeznek. Jellemzően Afrikában, Latin-Amerikában és Délkelet-Ázsiában helyezkednek el.

Fellépés a klímaváltozás ellen

Klímaváltozás

[Climate change]

Klímaváltozásnak nevezzük bolygónk éghajlati rendszereinek módosulását a megszokott állapothoz képest. Ahhoz, hogy bolygónk éghajlata ne változzon meg jelentős mértékben az évszázad végére a jelenlegihez viszonyítva, az emberi eredetű üvegházhatású gázkibocsátások gyors és hatékony csökkentésére lenne szükség, 2050-re elérve globálisan a nettó nulla kibocsátást. Amennyiben ez megvalósul, bolygónk átlaghőmérséklete várhatóan 1,5°C-al emelkedik meg 2100-ig. Ez jelentős változás, ugyanakkor még nem veszélyezteti a jövő generációinak életfeltételeit. A 1,5°C felett minden tizedfoknyi emelkedés veszélyes és messzemenő változásokkal jár együtt az éghajlati rendszerben, ily módon a jelenleg ismert földi élet – beleértve az emberi civilizációt is – átalakulását eredményezheti hosszú távon. Kozmikus szomszédunk, a Vénusz kiváló példával szolgál arra, hogy az üvegházhatás növekedése milyen következményekkel jár: légkörének 96,5%-a szén-dioxid, amely átlagosan 467°C-os felszíni átlaghőmérsékletet eredményez az égitesten.

Ember okozta klímaváltozás

[Anthropogenic climate change]

Miközben a jelenleg zajló gyors és erőteljes klímaváltozást az IPCC (Éghajlatváltozási Kormányközi Testület) 2021-es jelentése alapján minden kétséget kizáróan az emberi tevékenység (fosszilis tüzelőanyagok elégetése, talajok művelésbe vonása, erdőirtás) indukálja, földtörténeti időskálán mérve bolygónk klímája a természetes folyamatok révén is folyamatosan változik. Az éghajlat természetes változását a Napból érkező energia mennyisége, az óceáni áramlási ciklusok és a vulkáni tevékenység okozza. Ezek a változások azonban rendre lassan, fokozatosan mennek végbe, évszázados-évezredes léptékben, amely lehetővé teszi az élőlények számára, hogy alkalmazkodjanak a változásokhoz. Az ember okozta klímaváltozás azonban olyan gyors ütemben megy végbe, amely a legtöbb ma élő faj számára lehetetlenné teszi az alkalmazkodást. Emiatt a klímaváltozás és a vele járó, mintegy 1 millió faj túlélését veszélyeztető ökológiai válság nem választható külön egymástól.

Nemzetileg Meghatározott Hozzájárulások

[Nationally Determined Contribution (NDCs)]

A Nemzetileg Meghatározott Hozzájárulások, az ún. NDC-k (Nationally Determined Contribution) a Párizsi Megállapodás (2015) és az abban foglalt hosszú távú kibocsátás-csökkentési célok fontos részét képezik. Az egyes aláíró országok a Nemzetileg Meghatározott Hozzájárulásokban rögzítik az üvegházhatású gázkibocsátások csökkentése és a klímaváltozás hatásaira való felkészülés érdekében tett erőfeszítéseiket. A Megállapodást aláíró felek, tehát a 193 ország mindegyike elkészítette első NDC-jét, azonban csupán 151 tett közzé frissített akciótervet 2021 végéig. A jelenlegi NDC-k alapján a Párizsi Megállapodásban foglalt célkitűzés – miszerint a globális felmelegedés mértékét jóval 2°C, de lehetőleg 1,5°C alatt tartja az emberiség – nem elérhető.

Példa: Magyarország Nemzetileg Meghatározott Hozzájárulása összhangban áll az EU 2030-ra kitűzött 55%-os kibocsátáscsökkentési célkitűzésével. Ennek részeként hazánk az egy főre eső ÜHG-kibocsátást a 2015-ös 6,8 tonna szén-dioxid egyenértékről 6 tonnára csökkenti 2030-ig. A jelenleg érvényben lévő politikák és gyakorlatok azonban ehhez nem elegendők, 2015 óta nem történt csökkenés az értékben.

Üvegházhatású gázok (ÜHG)

[Greenhouse Gases (GHG)]

A Napból érkező energia az atmoszférán keresztülhaladva eléri a földfelszínt, amely annak egy részét elnyeli, egy részét pedig visszasugározza a légkör irányába. Azokat a légkörben jelenlévő gáznemű anyagokat hívjuk üvegházhatású gázoknak, melyek a földfelszínről visszasugárzott hőt csapdába ejtik. Az üvegházhatású gázok jelenléte kritikus fontosságú a földi élet és a jelenlegi kiegyensúlyozott éghajlati viszonyok fenntartása szempontjából, hiszen melegítő hatásuk nélkül bolygónkon a jelenlegi +15°C helyett -18°C lenne. Az ipari forradalom óta azonban az emberi tevékenység hatására megnövekedett ezen gázok légköri koncentrációja, amely a jelenleg zajló globális felmelegedéshez és a klímaváltozáshoz vezetett.

Példa: A legjelentősebb üvegházhatású gázok közé tartozik a szén-dioxid, a metán, a nitrogén-dioxid, a fluorozott gázok és a vízgőz. Ezek egy része természetes módon kerül a légkörbe, például vulkáni tevékenység, bomlás vagy a vízciklus révén, egy része viszont az emberi tevékenység hatására. Szerepük eltérő, mivel az egyes gázok hőelnyelő képessége és légköri tartózkodási ideje változó. A vízgőz, amely a legnagyobb mennyiségben jelenlévő üvegházhatású gáz, csupán néhány napig marad a légkörben. A metán ezzel szemben átlagosan 12 évig, a nitrogén-dioxid 114 évig, a fluorozott gázok pedig évszázadokig tartózkodnak a légkörben. A gázok tartózkodási ideje és hőelnyelő képessége alapján állapítják meg azok globális felmelegedési potenciálját (GWP), melyhez a szén-dioxidot veszik alapul 1 értékkel. Ehhez képest a metán 25-ször, a nitrogén-dioxid 298-szor, a fluorozott gázok pedig több ezerszeres potenciállal rendelkeznek.

Karbonsemlegesség

[Carbon neutrality]

A karbonsemlegesség a szén-dioxid kibocsátása és megkötése közötti egyensúlyi állapotot jelenti. Ha egy vállalat karbonsemlegessé akar válni, először a szén-dioxid kibocsátását csökkenti a lehető legalacsonyabb szintre, majd a fennmaradó kibocsátást szénelnyelő projektek révén ellentételezi. A Párizsi Megállapodás legfontosabb célkitűzése a globális karbonsemlegesség elérése 2050-re.

Nettó nulla

[Net zero]

A nettó nulla az üvegházhatású gázok légkörbe kibocsátott és légkörből kivont mennyisége közti egyensúlyi állapotot jelöli. A Párizsi Megállapodással összhangban lévő nettó nulla kibocsátási célkitűzések gyors és nagymértékű kibocsátás-csökkentést (~80-90%-os mértékben), majd a fennmaradó kibocsátások ellentételezését várják el az egyes országok és vállalatok részéről.

Példa: Ha egy vállalat azt állítja, hogy elkötelezte magát a nettó nulla kibocsátás elérése mellett, érdemes megvizsgálnunk, hogy a következőkről tett-e közzé információt: Scope 1, Scope 2, Scope 3 kibocsátások; rövid távú, legfeljebb 2030-ig kijelölt kibocsátás csökkentési cél (pl.: Scope 1 és Scope 2 esetében -30% 2030-ig); a rövid távú célhoz meghatározott bázisév (amihez képest csökkenti bizonyos arányban a kibocsátását); a nettó nulla kibocsátás elérésének éve. Ha ezek közül valamelyiket nem teszi közzé a vállalat, akkor céljai nem transzparenszek és felmerül annak a lehetősége, hogy a magát a klímavédelem éllovasaként beállító vállalat valójában csupán zöldrefestéshez folyamodott.

Klímasemlegesség

[Climate neutrality]

A klímasemlegesség valamennyi üvegházhatású gáz kibocsátása és megkötése közötti egyensúlyi állapotot jelent. A karbonsemlegességen túlmenően más ÜHG-kibocsátások, mint a metán, nitrogén-oxid, HCFC-k és kén-hexafluorid csökkentése és megkötése is beletartozik.

Példa: Az Európai Zöld Megállapodás célja, hogy az Európai Unió 2050-re klímasemlegessé váljon.

Szénelnyelés

[Carbon sequestration]

A szénelnyelés vagy szénmegkötés a légkörben lévő szén-dioxid elfogásának és tárolásának folyamata. Csökkenti a légkörben lévő szén-dioxid mennyiségét, mérsékelve a globális klímaváltozás hatásait. Alapvetően két fő típusát különíthetjük el: biológiai és geológiai. A biológiai szénmegkötés egy természetes folyamat, amely során a növények, algák, és bizonyos baktériumfajok fotoszintézis révén szén-dioxidot (CO₂) vesznek fel a légkörből, és szerves anyaggá alakítják, miközben oxigént bocsátanak ki. A szén-dioxidot ezután a szerves anyagban tárolják (megkötik), például a növények levében, törzsében, gyökereiben vagy a talajban. A biológiai szénmegkötést olyan stratégiák segítik elő, mint az erdőtelepítés és -kezelés, a talajkezelési

gyakorlatok javítása (regeneratív mezőgazdaság), valamint az algák és egyéb mikroorganizmusok használata. A geológiai szénmegkötés egy technológiai folyamat, amely során a szén-dioxidot (CO₂) nagy nyomáson elvezetik és tárolják a föld alatti kőzettani formációkban, mint például kimerült olaj- és gáztárolókban, szénrétegekben vagy sós víztartalmú kőzetekben. A folyamat lényegében azt jelenti, hogy a szén-dioxidot begyűjtik, tömörítik, majd mélyen a föld alá pumpálják. Bár ígéretes technológiáról van szó, jelenleg gyerekcipőben jár, éppen ezért felelőtlenség klímastratégiákat építeni a használatára. A klímaváltozás mérséklésének jelenlegi leghatékonyabb módja a kibocsátások csökkentése.

Ellentételezés

[Offsetting/Compensation]

Tágabb értelemben két folyamat hatásainak a kiegyenlítését, egyensúlyba hozását jelenti. Fenntarthatósági szempontból arra az önkéntes vagy kötelező alapon történő üzleti gyakorlatra utal, melynek során a környezetterhelő vállalat károsanyag-kibocsátásainak ellentételezése érdekében, azzal egyenértékű, környezeti szempontból hasznos kezdeményezést/programot finanszíroz. A vállalatok leggyakrabban azokat az üvegházhatású-gázkibocsátásaikat "semlegesítik" szénelnyelő projektekbe investálva, melyeket a jelenleg elérhető legjobb technológiák mellett nem tudnak elkerülni. Az ellentételezés fogalma azonban nem szorítkozik az ÜHG-kibocsátásokra, ugyanúgy lehetséges a szárazföldi- vagy tengeri ökoszisztémákban okozott károkat is ellentételezni.

Példa: A szénelnyelő projektek igen sokszínűek, a világ számos pontján találkozhatunk velük. Ilyen lehet például a tűzegmohalápok helyreállítása, az erdőtelepítés, a szénmegkötő technológiák fejlesztése vagy megújuló energiatermelő technológiák telepítése.

Szén-dioxid koncentráció (ppm)

[Carbon dioxide concentration (ppm)]

A légköri szén-dioxid koncentráció arányát ppm-ben (parts per million), vagyis 1 millió részecskére jutó darabszámban szokták kifejezni. Ez azt mutatja meg, hogy egységnyi térfogatú levegőben 1 millió részecskéből mennyi a szén-dioxid, és mennyi az egyéb molekula.

Példa: Klímakutatások során a hawaii Mauna Loa Obszervatóriumban mért szén-dioxid koncentrációt szokták referenciapontnak venni, ahol 2023 januárjában 419,47 ppm volt a havi átlagos koncentráció értéke, de az utóbbi évek során többször már a 420 ppm-et is meghaladta. Ez az elmúlt 800 ezer év legmagasabb koncentrációjának számít. Az ipari forradalom kezdetén, tehát az 1700-as évek derekán 280 ppm körüli volt a koncentráció mértéke. Jelenleg évente globálisan több mint 30 milliárd tonna szén-dioxidot juttatunk a légkörbe, azonban, ha növekvő energiaéhségünket továbbra is jobbára fosszilis energiahordozók elégetéséből fedezzük, ez az érték az évszázad végére akár a 75 milliárd tonnát is elérheti. Ez 800 ppm feletti szén-dioxid koncentrációt vetítené előre, amely a

bolygó jelenlegi klimatikus viszonyainak szignifikáns megváltozását eredményezné. A Földön az elmúlt 50 millió évben nem volt ilyen magas a koncentráció.

Vállalati fenntarthatóság

Környezeti, társadalmi, vállalatirányítási szempontok (ESG)

[Environmental, Social and Governance]

Az üzleti világban egyre nagyobb hangsúlyt kapó szemlélet, mely a fenntarthatósági szempontokat három pillér, a környezetvédelem, a társadalom és a vállalatirányítás mentén integrálja a szervezetek működésébe. Az ESG-szempontok előtérbe kerülését alapvetően a felelős befektetők részéről megjelenő igény indukálta: egyre több alapkezelő várta el a vállalatoktól, hogy a fenntarthatóság valamilyen módon jelenjen meg a tevékenységükben. Napjainkra az ESG jelentősége megkerülhetetlenné vált, hiszen nem csupán a befektetők, hanem a társadalom és a szabályozó szervek részéről is egyre nagyobb nyomás helyeződik a vállalatokra. Az Európai Unió a Zöld Megállapodás ambiciózus céljai mentén mind több és több irányelvet és rendeletet vezet be abból a célból, hogy a magánszektor fenntarthatóbbá és átláthatóbbá válhasson. Az ESG-szempontok implementálása azonban nem csupán plusz terhet, hanem a versenyképesség megőrzését, megbecsülést és versenyelőnyt is jelent a vállalatok számára.

Példa: A környezetvédelem (E) pillére mentén a vállalatok erősíthetik klímavédelmi törekvéseiket és csökkenthetik környezeti terhelésüket. A társadalmi (S) pillérbe a munkahelyi biztonság és egészségvédelmi törekvéseket, a munkatársak képzését és fejlesztését, az esélyegyenlőséget, a befogadó és sokszínű atmoszféra kialakítását, valamint a tágabb értelemben vett társadalmi hozzájárulást (adományozás, együttműködések) soroljuk. A vállalatirányítási (G) szempontrendszer fókuszában az etikus és átlátható működés áll, mely a vállalaton belüli fenntartható koordináció kialakítását és a szállítói lánc mentén létrejövő közvetett hatások csökkentését is magában foglalja.

"Hármas vonal"

[Triple Bottom Line (TBL)]

Pénzügyi koncepció, amely a vállalati profittermelésen túl a pozitív társadalmi és környezeti hatás elérését is előtérbe helyezi.

Fenntarthatósági stratégia

[Sustainability strategy]

A fenntarthatósági stratégia olyan terv vagy intézkedéssorozat, amelyet egy szervezet – legyen az egy vállalat, kormányzati szerv, nonprofit szervezet vagy akár egy egész ország – kidolgoz és alkalmaz annak érdekében, hogy minimalizálja negatív környezeti, társadalmi és gazdasági hatásait, miközben növeli pozitív hatásait.

Példa: A fenntarthatósági stratégia magában foglalja a környezeti fenntarthatóság előmozdítását, például a természeti erőforrások megőrzését és a környezetszennyezés csökkentését, a társadalmi fenntarthatóságot, például a munkaerő jólétének és az emberi jogok tiszteletben tartásának elősegítését, valamint a gazdasági fenntarthatóságot és működési transzparenciát, amely a hosszú távú gazdasági stabilitást és növekedést biztosítja.

GLOBÁLIS MEGÁLLAPODÁSOK, KERETEGYEZMÉNYEK, SZERVEZETEK

Nemzetközi klímavédelmi és fenntarthatósági megállapodások

Párizsi Megállapodás

[Paris Agreement]

A klímaváltozás és annak negatív hatásainak kezelése érdekében a világ vezetői az ENSZ Klíma-változási Konferenciáján (COP21) Párizsban áttörést értek el 2015. december 12-én: megszületett a történelmi Párizsi Megállapodás.

A Megállapodás hosszú távú célokat határoz meg minden nemzet számára:

- jelentősen csökkenteni a globális üvegházhatású gázok kibocsátását, hogy a globális átlaghőmérséklet emelkedése 2100-ig 2 Celsius-fokra korlátozódjon, miközben törekedni kell arra, hogy ne lépje át a klímaszakértők által biztonságos határként megjelölt 1,5 fokot;
- ötévente felülvizsgálni az országok kötelezettségvállalásait, az ún. NDC-ket;
- finanszírozást biztosítani a fejlődő országok számára a klímaváltozás mérsékléséhez, a reziliencia erősítéséhez és az alkalmazkodási képességek javításához.

Európai Zöld Megállapodás

[European Green Deal]

Az Európai Unió Bizottságának klímavédelmi víziója, melynek keretében 2050-re a világ első klímasemleges kontinensévé akarja tenni Európát. Ennek részeként modernizálná és erőforrás-hatékonnyá transzformálná az Unió gazdaságát, miközben megőrizné versenyképességét. A gazdasági növekedés elválna az erőforrás-használatától és a kibocsátásoktól (decoupling). A Bizottság a stratégia megvalósításához szükséges fenntartható befektetésekre 1000 milliárd eurót különít el az évszázad közepéig.

ENSZ Globális Megállapodás

[UN Global Compact (UNGC)]

Az ENSZ határokon átívelő kezdeményezése, melynek célja, hogy a fenntarthatósági alapelveket implementálni lehessen a vállalati működésbe. A Globális Megállapodáshoz való csatlakozás önkéntes alapon történik, és a csatlakozni kívánó vállalat vezérigazgatójának személyes elköteleződését is megkívánja minden esetben.

Példa: A kezdeményezéshez nem csupán vállalatok, hanem NGO-k, alapítványok és városok is csatlakozhatnak. A Globális Megállapodás aláírói közé tartozik többek között a Transparency International, Bonn, Fokváros és Dubaj is.

Az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye (UNFCCC)

[United Nations Framework Convention on Climate Change]

Az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye (UNFCCC) 1994. március 21-én lépett életbe, melynek mára gyakorlatilag minden ország a tagja. A 198 aláíró országot "részes felekként" szokás említeni. A Keretegyezmény fő célja, hogy megakadályozza, hogy az emberi tevékenység klímára gyakorolt hatása elérje a "veszélyes" mértéket. A részes felek évente egyszer összegyűlnek, hogy egy klímakonferencia (COP) keretében közös célkitűzéseket dolgozzanak ki és kiértékeljék az eddigi előrehaladást.

Példa: Az eddigi leghíresebb konferencia 2015-ben a francia fővárosban került megrendezésre, ahol a részes felek aláírták a mai napig klímapolitikai referenciapontként kezelt Párizsi Megállapodást.

COP - Részes felek konferenciája

[COP - Conference of the parties]

A részes felek konferenciája (COP) az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményét ratifikáló 198 ország által éves gyakorisággal megrendezett klímacsúcs. Az eddigi leghíresebb konferencia 2015-ben a francia fővárosban került megrendezésre, ahol a részes felek aláírták a mai napig klímapolitikai referenciapontként kezelt Párizsi Megállapodást. A konferencián jellemzően a részes felek kiértékelik eddigi előrehaladásukat a célok mentén, új célkitűzéseket jelölnek ki és politikai vállalásokat tesznek. Az utóbbi évek legfontosabb témái a karbonsemlegesség elérése, a klímafinanszírozás, a károk és veszteségek, valamint a fosszilis iparágak támogatásának csökkentése voltak. A COP megítélése vegyes. Egyes szakértők szerint az előrehaladás lassú, veszélybe sodorja a biztonságos klímajövőt és a jövő generációinak életfeltételeit. A konferenciákon tett politikai kötelezettségvállalásokat ráadásul nehéz komolyan venni, miközben a globális kibocsátások egyre csak nőnek és hatalmas kormányzati támogatások áramlanak a fosszilis szektorba.

Kunming-Montreal Globális Biodiverzitási Keretrendszer (30% 2030-ra)

[Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework (30 by 30)]

A 2022 decemberében megtartott történelmi jelentőségű ENSZ Biodiverzitási Konferencián (COP15) 4 fő irányvonalat és 23 célszámot jelöltek ki a részes felek, amelyek együttesen alkotják a Kunming-Montreal Globális Biodiverzitási Keretrendszer vázát. A szerteágazó irányvonalak közt szerepel a kihalási ráta és a kritikusan veszélyeztetett fajok számának tízszeres csökkentése, az ökoszisztémák integritásának, kapcsolódásának és ellenállóképességének megőrzése, az ember-természet kapcsolat helyreállítása, a biodiverzitás megőrzése és fenntartható menedzsmentje, a genetikai erőforrások pénzügyi és nem pénzügyi előnyeinek igazságos szétosztása a közösségek között, valamint évente 700 milliárd dollárnyi finanszírozás biztosítása a Keretrendszer által támasztott célkitűzések teljesítésére.

ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok

Fenntartható Fejlődési Célok (SDG)

[Sustainable Development Goals (SDG)]

Az ENSZ által 2015-ben kijelölt Fenntartható Fejlődési Célok globális fenntarthatósági útmutatóként szolgálnak a nemzetek és vállalatok számára. A 17 – egymással összefüggő – fő cél a legnagyobb horderejű társadalmi-környezeti problémák elleni fellépést sürgeti, azzal a vízióval, hogy 2030-ra az emberiség egy olyan világot teremtsen, melyben minden egyes ember a béke és fenntartható prosperitás jegyében élhet.

Példa: A 17 fő cél további alcélokra bontható, így összesen 169 cél mentén kerültek kialakításra a fókuszterületek. Az 1. fő cél például 7 alcélra bontható fel, melyek között helyet kap az extrém szegénység (napi 1,25 dollár alatti jövedelem) felszámolása, a szegények rezilienciájának növelése a klímaváltozás és gazdasági válságok ellen, valamint a szegénység felszámolását célzó nemzeti és nemzetközi politikai keretrendszerek kidolgozása is. A célok itt érhetők el: sdgs.un.org

SDG 1 - Szegénység felszámolása

[SDG 1: No Poverty]

Cél: a szegénység minden formájának felszámolása bolygó szerte. A jelenlegi szegénységi küszöbérték az ENSZ adatai alapján 1,25 dollár napi kereset.

Példa: A COVID-19 világjárvány 4 évnyi előrehaladást tett semmissé a szegénység felszámolása terén, 2020-ban pedig két évtized elteltével ismét emelkedett a dolgozó szegények (azok, akik bár munkájuk révén fizetéshez jutnak, az nem elégséges az alapvető életszükségletek fedezésére) aránya.

SDG 2 - Az éhezés megszüntetése

[SDG 2: Zero Hunger]

Cél: Az éhezés minden formájának felszámolása, különös tekintettel a gyermekek és sérülékeny társadalmi csoportok körében, az élelmiszerbiztonság javítása és a fenntartható mezőgazdasági gyakorlatok terjesztése.

Példa: A világon minden tizedik ember éhezik, három emberből egy pedig nem jut elégséges táplálékhoz.

SDG 3 - Egészség és jóllét

[SDG 3: Good Health and Well-being]

Cél: Egészséges életkörülmények és jóllét biztosítása minden ember számára.

Példa: A COVID-19 világjárvány több évtizednyi fejlődést vetett vissza a cél tekintetében. A várható élettartam és a súlyos betegségekkel szembeni ártótlottság globálisan csökkent, a depressziós megbetegedések, valamint a tuberkulózis és malária okozta halálozások száma növekedett.

SDG 4 - Minőségi oktatás

[SDG 4: Quality Education]

Cél: Mindenki számára biztosítani a befogadó és méltányos minőségi oktatást, és elősegíteni az egész életen át tartó tanulás lehetőségét.

Példa: 2020-21-ben a COVID-19 világjárvány jelentősen visszavetette az előrehaladást az iskolázottság tekintetében, világszerte mintegy 147 millió gyermek nem vehetett részt személyes oktatásban, ahol pedig nem volt lehetőség online tanításra, ott a fiatalok jelentős lemaradásra tettek szert.

SDG 5 - Nemek közötti egyenlőség

[SDG 5: Gender Equality]

Cél: Elérni a nemek közötti teljes egyenlőséget

Példa: A világ országainak parlamentjeiben átlagosan 26,2% volt csupán a női képviselők aránya 2022-ben. A jelenlegi tendenciák alapján még 40 évbe telne, hogy a nők ugyanolyan arányban vegyenek részt a politikai vezetésben.

SDG 6 - Tiszta víz és alapvető köztisztaság

[SDG 6: Clean Water and Sanitation]

Cél: Fenntartható vízgazdálkodási gyakorlatok révén mindenki számára elérhetővé tenni a tiszta ivóvízhez való hozzáférés lehetőségét, megteremteni az alapvető higiénés feltételeket és megóvni a vizes élőhelyeket.

Példa: Jól mutatja vízgazdálkodási rendszereink fenntarthatatlanságát, hogy az elmúlt 300 évben az emberi tevékenység hatására bolygónk elveszítette vizes élőhelyeinek 85 százalékát. Jelenleg több mint 730 millió ember él kritikusan vízstresszes területen, a tendenciák alapján 2030-ra 1,6 milliárd ember nem jut majd egészséges ivóvízhez.

SDG 7 - Megfizethető és tiszta energia

[SDG 7: Affordable and Clean Energy]

Cél: A tiszta, megfizethető és megbízható energiához való hozzáférés lehetővé tétele minden ember számára.

Példa: 2020-ban világszerte még mindig 733 millió ember nem fért hozzá közvetlenül a villamos energiához, ráadásul az előrejelzések alapján 2030-ig csupán 689 millióra fog csökkenni ez a szám, ami az előző évtizedek látványosan javuló tendenciáihoz képest jelentős lassulásnak tekinthető. Ennek oka, hogy a villamos energia hálózatra viszonylag egyszerűen bevezethető területek mára már a hálózatra lettek a kapcsolva, a fennmaradó területek és közösségek pedig nehezen elérhető helyeken élnek.

SDG 8 - Tisztességes munka és gazdasági növekedés

[SDG 8: Decent Work and Economic Growth]

Cél: Elősegíteni a befogadó és fenntartható gazdasági növekedést, elérni a teljes foglalkoztatottságot és méltányos munkakörülményeket teremteni mindenki számára.

Példa: A COVID-19 világjárvány utáni, a fenntarthatósági törekvéseket egyébként is nélkülöző gazdasági helyreállást visszavetette a 2022-es ukrajnai háborús helyzet világszerte. Jelenleg mintegy 160 millió gyermekmunkás él, a globális munkanélküliségi ráta pedig továbbra is a járvány előtti szinten van.

SDG 9 - Ipar, innováció és infrastruktúra

[SDG 9: Industry, Innovation and Infrastructure]

Cél: Rugalmas, modern (a klímaváltozás hatásaink ellenálló, a fenntartható innovációkat integráló) infrastruktúra kiépítése, a fenntartható iparosodási folyamatok elősegítése és az innovációk támogatása.

Példa: A fejlett országok gyártóipari termelése visszaállt a járványt megelőző szintre, sőt meg is haladta azt, a fejlődő országokban azonban nem sikerült a helyreállítás és továbbra is alacsony szinten maradt, ezáltal tovább növelve a fejlett és fejlődő országok közötti iparosodottságbeli különbségeket.

SDG 10 - Egyenlőtlenségek csökkentése

[SDG 10: Reduced Inequalities]

Cél: Csökkenteni az országhatárokon belüli és az országok közötti egyenlőtlenségeket.

Példa: A COVID-19 világjárvány évtizedek elteltével ismét súlyosította az országokon belüli egyenlőtlenséget. A menekültek száma is évről-évre egyre nő, és a problémát az ukrajnai háborús konfliktus is tovább mélyíti.

SDG 11 - Fenntartható városok és közösségek

[SDG 11: Sustainable Cities and Communities]

Cél: Fenntartható, befogadó, biztonságos és rugalmas városok és közösségek kialakítása.

Példa: Bár a városiasodás mértéke a jövőben várhatóan tovább növekszik, a városi életforma a legtöbb aspektusa mentén fenntarthatatlan jelenlegi formájában. Több, mint 1 milliárd ember él nyomornegyedekben, a szilárd háztartási hulladék csupán 55 százalékát kezelik kontrollált körülmények között, a városlakók 99 százaléka pedig szennyezett levegőt lélegez be.

SDG 12 - Felelős fogyasztás és termelés

[SDG 12: Responsible Consumption and Production]

Cél: Felelős fogyasztói és termelési gyakorlatok kialakítása.

Példa: A jelenlegi fogyasztási és termelési minták nagy arányban felelősek a klímaváltozásért, az ökológiai válságért és a környezetszennyezésért. Miközben 2000 és 2019 között 65%-kal nőtt a természetes erőforrásoktól való függőségünk, minden

lehetséges módon destabilizáltuk és elszennyeztük a létünket biztosító ökoszisztéma-szolgáltatásokat. Elgondolkodtató adat, hogy a megtermelt élelmiszerek 13,3 százaléka már azelőtt hulladékként végzi, hogy elérné a boltok polcait, az elektronikus hulladékoknak pedig csupán 22,8 százaléka kerül szakszerű feldolgozásra.

SDG 13 - Fellépés az éghajlatváltozás ellen

[SDG 13: Climate Action]

Cél: Azonnali és hatékony fellépés a klímaváltozás és annak hatásai ellen.

Példa: A 2015-ös Párizsi Megállapodásban foglalt klímacél, miszerint az emberiség nettó nullára csökkenti a szén-dioxid kibocsátásait 2050-re, még megvalósítható, azonban minden egyes elvesztegetett évvel egyre nehezebbé válik az elérése. Miközben a Megállapodás értelmében 2030-ig 50%-kal kellene csökkennie a kibocsátásoknak, 2022-ben továbbra is növekedtek. Jelenleg 1,1°C-os a felmelegedés mértéke az ipari forradalom előtti állapothoz képest. Azt, hogy minden tizedfoknyi felmelegedésnek jelentősége van, jól érzékelteti, hogy 1,5°C-os felmelegedés esetén a korallzátonyok 80-90 százaléka elpusztul, 2°C-os felmelegedés esetén pedig mind egy szálig kihalnak. Az ennél nagyobb mértékű felmelegedés a jelenlegi emberi civilizációt összetartó és fenntartó folyamatok (mezőgazdasági termelés, ivóvízellátás, szállító láncok) felbomlásához, majd az emberi élettér nagy mértékű csökkenéséhez vezet a bolygón. A jelenlegi felmelegedési ütemnek csupán földtörténeti léptékben van párja, így a klímaváltozás fokozódásával a Föld akár évtizedeken belül egy olyan klímaállapotba kerülhet, amellyel az emberi faj eddig nem találkozott.

SDG 14 - Óceánok és tengerek védelme

[SDG 14: Life Below Water]

Cél: A tengeri és óceáni ökoszisztémák, erőforrások megőrzése és fenntartható erőforrás-gazdálkodás kialakítása.

Példa: Az óceáni ökoszisztémákat a túlhalászás, a klímaváltozás, a műanyagszennyezés, az eutrofizáció (a vízben található tápanyagok feldúsulása, ezáltal a korábbi egyensúly felborulása algásodáshoz, a vízminőség romlásához vezet) és az elsavasodás is veszélyezteti. Kizárólag 2021-ben legalább 17 millió tonna műanyag került az óceánokba, ami a következő évtizedekben akár meg is triplázódhat. Az óceánok elsavasodása azért is különösen veszélyes folyamat, mert azok felső rétege jelenleg szénelnyelőként

viselkedik és segít minket a klímaváltozás elleni küzdelemben, azonban a sav-bázis egyensúly megváltozása azt eredményezheti, hogy az óceánok egyre kevesebb szén-dioxidot képesek elraktározni.

SDG 15 - Szárazföldi ökoszisztémák védelme

[SDG 15: Life on Land]

Cél: A szárazföldi ökoszisztémák védelme, helyreállítása és a velük való fenntartható gazdálkodás elősegítése. A cél részét képezi a fenntartható erdőgazdálkodás, a fellépés az elsivatagosodás ellen, a talajdegradáció (a talaj termékenységének csökkenése) megállítása és visszafordítása, valamint a biodiverzitás-csökkenés megállítása.

Példa: Évente 10 millió hektárnyi erdőt pusztítunk el, amelynek 90 százaléka a mezőgazdasági területek terjeszkedésének róható fel. Az erdők pusztulása közvetlenül összefügg a biológiai sokszínűség hanyatlásával is. Mintegy 40 ezer fajt fenyeget a kihalás veszélye rövid- és középtávon, a század végéig pedig 1 millió faj kihalását okozhatjuk.

SDG 16 - Béke, igazság és erős intézmények

[SDG 16: Peace, Justice and Strong Institutions]

Békés és befogadó társadalmak kialakítása a fenntartható fejlődés jegyében. Hatékony, elszámoltatható és befogadó intézményrendszer kiépítése a társadalmi igazságosság érdekében.

SDG 17 - Partnerség a célok eléréséért

[SDG 17: Partnerships for the Goal]

A fenntartható fejlődést szolgáló intézkedések hatékony implementációját segítő globális partneri kapcsolatok kialakítása, megerősítése.

Nemzetközi szervezetek a fenntarthatóságért

Nemzetközi Megújuló Energia Ügynökség

[International Renewable Energy Agency (IRENA)]

A Nemzetközi Megújuló Energia Ügynökség az energiaátmenet jegyében alakult nemzetközi kormányközi ügynökség, amely platformként szolgál a nemzetek közötti együttműködéshez és támogatja az országok energiaátmenet érdekében tett erőfeszítéseit. Mindehhez pedig a jelenleg elérhető legjobb minőségű és

legfrissebb adatokat, valamint elemzéseket biztosítja, legyen szó technológiáról, innovációról, szakpolitikáról, finanszírozásról vagy befektetésről. Az IRENA segíti a megújuló energiaforrások, így a bioenergia, a napenergia, a szélenergia, a geotermikus energia, a vízenergia és az óceáni energia széleskörű adaptációját és fenntartható használatát, az energiabiztonságot, valamint az energiahálózatok gazdasági és szociális rezilienciáját. Az IRENA 167 országot és az EU-t foglalja magába.

Nemzetközi Energiaügynökség

[International Energy Agency (IEA)]

A Nemzetközi Energiaügynökség egy 1974-ben, Párizsban alapított nemzetközi kormányközi szervezet, melyet az 1973-as olajválságra válaszként hoztak létre, hogy biztosítsa az országok közötti kőolajáramlás zavartalanságát. Az utóbbi években a szervezet profilja átalakult, és egyre nagyobb hangsúlyt helyez a megújuló energiaforrások népszerűsítésére, valamint a klímaváltozás mérséklését szolgáló kezdeményezések támogatására.

Európai Innovációs és Technológiai Intézet (EIT)

[European Institute of Innovation & Technology]

Az Európai Innovációs és Technológiai Intézet az Európai Unió 2008-ban alapított szervezete, amelyet azért hoztak létre, hogy erősítsék az EU innovációra való képességét, miközben fenntartható módon őrzi meg versenyképességét. Az Intézet támogatja a hosszú távú, dinamikus partneri kapcsolatok kialakítását az élen járó vállalatok, kutatóközpontok és egyetemek között. Jelenleg 2900 partner között tart fenn hálózatot, amely a kontinens legnagyobb innovációs közösségének tekinthető.

Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC)

[Intergovernmental Panel on Climate Change]

Az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC) az ENSZ és a Meteorológiai Világszövetség által 1988-ban létrehozott szerv a klímaváltozáshoz kapcsolódó tudományos munka átfogó szakmai kiértékelésére. Az IPCC rendszeres időközönként jelentést tesz közzé a klímaváltozáshoz kapcsolódó tudományos, technikai és társadalmi-gazdasági eredményekről, a klímaváltozás hatásairól, a jövőbeni kockázatokról és olyan opciókat mutat be a döntéshozók számára, amelyek mentén a klímaváltozás üteme visszafogható, hatásai pedig mérsékelhetők lennének. Az IPCC tevékenysége alapvetően három munkacsoportra osztható. Az Első Munkacsoport a klímaváltozás fizikai jellemzőinek (pl.: üvegházhatású gázok légköri koncentrációja, hőmérsékletváltozás, csapadékeloszlás, tengerszint-változás) jelenlegi és múltbéli állapotával, valamint az ember által okozott klímaváltozás különböző forgatókönyvek szerinti jövőbeni lefutásával foglalkozik. A Második Munkacsoport a társadalmi, gazdasági és természetes rendszerek klímaváltozással szembeni sérülékenységét, a klímaváltozás ezen rendszerekre gyakorolt várható hatását értékeli ki, miközben alkalmazkodási (klímaadaptáció) lehetőségeket javasol. A Harmadik Munkacsoport a klímaváltozás hatásainak enyhítésére, az üvegházhatású gázok csökkentésére irányuló erőfeszítések kiértékelésére, valamint az üvegházhatású gázok légkörből történő kivonására fókuszál. Ha röviden szeretnénk összefoglalni, akkor

mondhatnánk, hogy az Első Munkacsoport a klímaváltozás megismerésére, a Második a klímaváltozáshoz való alkalmazkodásra, a Harmadik pedig a klímaváltozás enyhítésére irányuló tudományos eredményeket értékeli ki. Fontos hangsúlyozni, hogy maga az IPCC nem végez kutatótevékenységet, kizárólag a globálisan jelenleg elérhető legmagasabb színvonalú tudományos eredményeket értékeli ki és összesíti.

Természetvédelmi Világszövetség (IUCN)

[International Union of Conservation of Nature]

A Természetvédelmi Világszövetség kormányzati és civil szervezetek 1948-ban létrehozott uniója. A fenntartható fejlődés elősegítéséért és egy olyan világért dolgoznak, amely megbecsüli és óvja a természetet. A Természetvédelmi Világszövetség a világ legnagyobb és legsokszínűbb természetvédelmi hálózata, amely több mint 160 ország 1 400 tagszervezetének és 15 000 szakértőjének tudását tömöríti. Nemzetközi, nemzeti és helyi szinten is hatást gyakorolnak a döntéshozókra, hogy a politikák kialakítása a természetvédelem szempontjainak figyelembevételével történhessen. Magyarországról 6 szervezet, köztük a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, a WWF Magyarország és a Magyar Természetvédők Szövetsége a tagjai.

ENSZ Környezetvédelmi Program (UNEP)

[United Nations Environmental Programme]

Az ENSZ Környezetvédelmi Program a Természetvédelmi Világszövetség vezető környezetvédelmi szervezete, amely a környezetvédelmi szabványok erősítésén és implementálásán dolgozik országos, regionális és globális szinten. A 193 tagországot, a civil szektort, vállalatokat és egyéb érdekcsoportok képviselőit tömörítő program nem csupán az ENSZ, hanem a világ legmagasabb szintű környezeti döntéshozó testülete.

Globális e-fenntarthatósági kezdeményezés (GeSI)

[Global e-Sustainability Initiative]

A GeSI egy vezető, iparágakon átívelő fenntarthatósági kezdeményezés, amely olyan digitális megoldások kifejlesztését segíti, amelyek korunk legsürgetőbb környezeti és társadalmi problémáira nyújthatnak megoldást. Tagjai a digitalizációban kulcsszerepet játszó nagyvállalatok. Tagjai közé tartozik a 40 legnagyobb információ- és kommunikáció-technológiai vállalat, valamint olyan globális elérésű szervezetek, mint az UNFCCC, az UNEP és a CDP.

Nemzetközi Fenntarthatósági Szabványok Testülete (ISSB)

[International Sustainability Standards Board (ISSB)]

A szervezet célja, hogy olyan fenntarthatósági jelentéstételi szabványokat fejlesszen, amelyek globálisan alkalmazhatók. Az IFRS S1 és S2 szabványok kidolgozása köthető a nevükhöz.

Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet

[Organisation for Economic Co-operation and Development]

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) olyan politikák kialakításáért dolgozik, amelyek általánosan javítják az emberek életminőségét, növelik az egyenlőséget és a jólétet. A kormányokkal és politikai döntéshozókkal együttműködve részt vesznek nemzetközi szabványrendszerek kidolgozásában és megoldásokat keresnek az aktuális társadalmi, gazdasági és környezeti problémákra. Teszi ezt azért, hogy fórumot és tudásközpontot biztosít az adatokhoz és elemzésekhez, a tapasztalatok kicseréléséhez és a legjobb gyakorlatok megosztásához.

KÖRNYEZETI DIMENZIÓ

Alapvető fogalmak

Környezeti jelentéstétel

[Environmental reporting]

A környezeti jelentéstétel (vagy környezeti jelentés) egy olyan folyamat, amely során egy szervezet nyilvánosan kommunikálja a környezeti teljesítményének és hatásainak mértékét saját felületein. Ez magában foglalhatja a környezeti célkitűzések megállapítását, a környezeti hatások mérését és értékelését, valamint az ezekkel kapcsolatos intézkedések nyomon követését és jelentését. A környezeti jelentéstétel kulcsfontosságú eleme a vállalati társadalmi felelősségvállalásnak (CSR) és a fenntarthatósági erőfeszítéseknek. Segít a szervezeteknek jobban megérteni és kezelni környezeti hatásaikat, és lehetővé teszi a fogyasztók, befektetők, szabályozók és más érdekelt felek számára, hogy tájékozott döntéseket hozzanak.

A környezeti jelentéstétel általában magában foglalja a következőket:

- Szén-dioxid-kibocsátás és más üvegházhatású gázok kibocsátása.
- Energiahasználat és energiahatékonyság.
- Vízhasználat és vízminőség.
- Hulladékkezelés és újrahasznosítás.
- Természeti erőforrások használata és a biológiai sokféleség megőrzése.
- A környezeti szabályozásoknak való megfelelés.
- A szervezet környezeti céljainak és eredményeinek bemutatása.
- A környezeti jelentéstétel gyakran része szélesebb körű fenntarthatósági jelentésnek, amely a szervezet társadalmi és gazdasági hatásait is bemutatja.

Környezeti politika

[Environmental policy]

A környezeti politika egy szervezet (vagy adott esetben állam) által kidolgozott és követett elvek, célok és stratégiák összessége, amelyek irányítják annak környezeti teljesítményét és hatását. Ez a politika általában része a szervezet átfogó üzleti stratégiájának, és lefedi a környezeti szabályozásokkal és előírásokkal való megfelelést, a környezeti hatások kezelését és csökkentését, valamint a folyamatos javulást és innovációt.

A vállalati környezeti politika általában magában foglalja a következőket:

- A környezeti hatások mérését és nyomon követését, beleértve a széndioxid-kibocsátást, a vízhasználatot és a hulladékkezelést.
- A környezetbarát működési gyakorlatok, például energiahatékonyság, újrahasznosítás és fenntartható beszerzési gyakorlatok előmozdítását.
- Az alkalmazottak környezeti tudatosságának és részvételének ösztönzését a képzések és a kommunikációs programok révén.
- Az ügyfelekkel, partnerekkel, beszállítókkal és a szélesebb közösséggel való együttműködést a környezeti kérdések megoldása érdekében.

Klímastratégia és klímavédelem

Klímastratégia

[Climate strategy]

A klímastratégia egy átfogó terv, amelyet egy szervezet, város, régió vagy ország dolgoz ki, hogy kezelje és mérsékelje a klímaváltozás hatásait, és alkalmazkodjon a változó körülményekhez. A klímastratégia általában a klímaváltozás enyhítésére és alkalmazkodásra irányuló intézkedéseket tartalmaz. (A klímastratégia és a fenntarthatósági stratégia két eltérő fogalom. Míg a klímastratégia kizárólag a klímaváltozáshoz kapcsolódó célok kijelölésével és teljesülésével foglalkozik, a fenntarthatósági stratégia sokkal tágabb fogalom, magában foglalja a klíma- és környezetvédelmi, társadalmi és gazdasági akcióterveket is.)

Az enyhítési intézkedések célja, hogy csökkentsék a klímaváltozást okozó üvegházhatású gázok kibocsátását. Ez magában foglalhatja a tiszta energiaforrásokra való áttérést, az energiahatékonyság javítását, a zöld technológiák fejlesztését és bevezetését, valamint a szén-dioxid-megkötést és tárolást.

Az alkalmazkodási intézkedések célja, hogy csökkentsék a klímaváltozás negatív hatásait és kihasználják annak esetleges előnyeit. Ez magában foglalhatja a klímabarát infrastruktúra és technológiák fejlesztését, a természeti erőforrások fenntartható kezelését, a városi tervezés és a földhasználat megváltoztatását, valamint a közösségek és az ökoszisztémák ellenálló képességének növelését.

Klímacélok

[Climate goals]

A klímastratégiát kidolgozó szervezet, város, régió vagy ország által megfogalmazott rövid-, közép- vagy hosszútávú célkitűzések, melyek mentén ÜHG-kibocsátásait csökkenteni kívánja. A klímacélok meghatározásakor szükséges kijelölni egy bázisévet, a csökkentés mértékét, valamint egy céldátumot. A klímacélok felállítása minden esetben összetett folyamat, melynek során többek között érdemes figyelembe venni a szervezet és a tágabb működési környezet (pl. iparág) sajátosságait, a vonatkozó jogszabályokat, a nemzeti és nemzetközi klímacélokat és a szakmai szervezetek ajánlásait.

Példa: Egy építőipari vállalat, követve a nemzetközi legjobb gyakorlatokat, a következő klímacélt állítja: a 2018-as bázisévhez képest 40%-kal csökkenti a közvetlen és közvetett ÜHG-kibocsátását 2030-ig.

Belső karbonadó

[Internal carbon pricing]

Egy belsőleg kivetett, hipotetikus vagy ""árnyék"" költség (általában egy tonna CO₂-kibocsátáshoz rendelve), amely reprezentálja a kibocsátások potenciális költségét, segítve a vállalatokat a klímaváltozással kapcsolatos kockázatok és lehetőségek kezelésében.

Azzal, hogy monetáris értéket rendelnek minden általuk kibocsátott szén-dioxid tonnához, a vállalatok képesek beépíteni ezeknek a kibocsátásoknak a potenciális költségét pénzügyi modelljeikbe és stratégiai tervezésükbe. Ez segíthet ösztönözni az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentését, tájékoztatni a tőkeberuházási döntéseket, és felismerni az energiahatékonyságot és a megújuló energia projektek lehetőségeit.

Karbonleltár, karbonlábnyom

[Carbon inventory, carbon footprint]

A karbonleltár, vagy szén-dioxid-leltár, egy részletes jelentés egy szervezet, termék, szolgáltatás vagy akár egy egész ország szén-dioxid-kibocsátásáról és/vagy elnyeléséről. A karbonleltár számszerűsíti a szén-dioxid-kibocsátást, ezáltal lehetővé teszi a szervezetek számára, hogy azonosítsák a legnagyobb szén-dioxid-kibocsátást okozó tevékenységeket, és meghatározzák a kibocsátás csökkentésére irányuló stratégiáikat.

A karbonleltár általában három fő kategóriára osztja a szén-dioxid-kibocsátást:

Közvetlen kibocsátás (Scope 1), közvetett kibocsátás (Scope 2) és egyéb közvetett kibocsátás (Scope 3).

Scope 1 (közvetlen kibocsátás)

[Scope 1 (direct emission)]

A közvetlen kibocsátások a vállalat tulajdonában, így a kontrollja alatt álló forrásokból származó üvegházhatású gázkibocsátások. A Scope 1 kibocsátások közé soroljuk a saját létesítmények (gyár, raktár, irodaház) és a gépjárműpark használata során keletkező közvetlen ÜHG-kibocsátásokat.

Példa: Egy egyszerű példával élve: egy gépjárműveket gyártó vállalat Scope 1 kibocsátásai közé tartozik a gyárépületben felhasznált földgázból és kőolajból származó kibocsátás.

Scope 2 (közvetett kibocsátás)

[Scope 2 (indirect emission)]

A közvetett kibocsátások közé azokat az energiafelhasználással kapcsolatos kibocsátásokat soroljuk, amelyek bár a vállalat működéséhez szükségesek, fizikailag nem a vállalat létesítményeihez köthetők, hanem egy szolgáltatóhoz. Ilyen a villamos energiához vagy távhőhöz kapcsolódó kibocsátás.

Példa: Egy egyszerű példával élve: egy gépjárműveket gyártó vállalat Scope 2 kibocsátásai közé tartozik a gyárépületben található gyártósorok villamos energia felhasználásához fűződő kibocsátás, amely fizikailag a villamos energia szolgáltató cég erőművénél keletkezik.

Helyi alapú kibocsátás

[Location-based emission]

A Scope 2 kibocsátások számítása során két módszert alkalmaznak: a helyi alapú (location-based) és a piaci alapú (market-based) módszert.

A helyi alapú módszer a földrajzi helyszín alapján számolja a kibocsátást, ahol az energia előállításra került. Ezt úgy érik el, hogy a megvásárolt elektromos energiát megszorozzák a specifikus földrajzi helyszínen alkalmazott átlagos kibocsátási tényezővel. Ez a módszer általában azt a kibocsátási szintet tükrözi, amit az adott energiamix okoz a szervezet működési helyén.

Példa: Ha egy vállalat olyan régióban működik, ahol az energia nagy részét szénből állítják elő, a helyi alapú módszer szerint a vállalat Scope 2 kibocsátása magas lesz. Ha viszont egy olyan területen működik, ahol a megújuló energiaforrások aránya nagy, a helyi alapú módszer szerint a Scope 2 kibocsátás alacsonyabb lesz.

Piaci alapú kibocsátás

[Market-based emission]

A Scope 2 kibocsátások számítása során két módszert alkalmaznak: a helyi alapú (location-based) és a piaci alapú (market-based) módszert. A piaci alapú módszer a vállalat által választott energiaforrások alapján számolja a kibocsátást.

A piaci alapú módszer figyelembe veszi a zöld energia vásárlását, a megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos kötelezettségvállalásokat, vagy a megújuló energia hitelesítők (REC- Renewable Energy Certificates) vásárlását. Tehát, ha egy vállalat megújuló energiával szerződik, vagy REC-et vásárol, a piaci alapú Scope 2 kibocsátása alacsonyabb lesz, tekintet nélkül a helyi energia-mixre. A piaci alapú módszer csak akkor használható, ha a vállalatok olyan piacon működnek, ahol a kibocsátási adatok elérhetőek és megbízhatóak. (Kevésbé fejlett piacokon a kibocsátó szervezetek számára nem érhetőek el pontos kibocsátási faktorok a vásárolt energiára vonatkozóan, így a kapott érték nem feltétlenül a valóságot tükrözi. A market-based módszert számos kritika is éri arra vonatkozóan, hogy nem ad valós képet a kibocsátásokról a döntéshozók számára.)

Scope 3 (egyéb közvetett kibocsátás)

[Scope 3 (other indirect emission)]

Az egyéb közvetett kibocsátások közé soroljuk azokat a kibocsátásokat, amelyek a vállalathoz az értéklánc mentén - annak egészében - köthetők. Ezek a kibocsátások nem kapcsolódnak közvetlenül a vállalat tulajdonában álló létesítményekhez és gépjárműparkhoz, de a vállalat üzleti tevékenysége révén mégis hatással van rájuk.

Példa: Ilyen például az értékesített termékhez az értékesítést követően kapcsolódó kibocsátás vagy a beszállítótól vásárolt termékhez kapcsolódó, a megvásárlást megelőzően létrejövő kibocsátás. Egy egyszerű példával élve: egy gépjárműveket gyártó vállalat Scope 3 kibocsátása közé tartozik az ügyfél felé értékesített autó későbbi működése és karbantartása során keletkező kibocsátás, valamint az autógyártáshoz szükséges alkatrészek előállításával és gyárba szállításával járó, a beszállítónál keletkező kibocsátás is.

Szénelnyelő projekt

[Carbon removal project]

Olyan projekt, melynek célja, hogy hosszú távon kivonja a légkörből a szén-dioxidot, ezáltal mérsékelve a globális felmelegedést. Alapvetően két fajtáját különíthetjük el: természetes szénelnyelők és technológiai szénelnyelők. A természetes szénelnyelők, mint az erdei ökoszisztémák, a mangrovék és a tőzegmohalápok, a területükön fejlődő növények révén kivonják a légkörből a szén-dioxidot és szövetekbe zárva, hosszú évekre megkötik azt. A technológiai szénelnyelők, melyeket sokan tévesen a klímaváltozás elleni megoldásnak tartanak, a növényekhez hasonlóan megkötik és tárolják a szén-dioxidot. Ezek a technológiák jelenleg gyerekcipőben járnak, hatásfokuk alacsony a kibocsátások jelenlegi szintjéhez viszonyítva.

Ellentételezés

[Offsetting/Compensation]

Tágabb értelemben két folyamat hatásainak a kiegyenlítését, egyensúlyba hozását jelenti. Fenntarthatósági szempontból arra az önkéntes vagy kötelező alapon történő üzleti gyakorlatra utal, melynek során a környezetterhelő vállalat károsanyag-kibocsátásainak ellentételezése érdekében, azzal egyenértékű, környezeti szempontból hasznos kezdeményezést/programot finanszíroz. A vállalatok leggyakrabban azokat az üvegházhatású-gázkibocsátásaikat "semlegesítik" szénelnyelő projektekbe investálva, melyeket a jelenleg elérhető legjobb technológiák mellett nem tudnak elkerülni. Az ellentételezés fogalma azonban nem szorítkozik az ÜHG-kibocsátásokra, ugyanúgy lehetséges a szárazföldi- vagy tengeri ökoszisztémákban okozott károkat is ellentételezni.

Példa: A szénelnyelő projektek igen sokszínűek, a világ számos pontján találkozhatunk velük. Ilyen lehet például a tőzegmohalápok helyreállítása, az erdőtelepítés, a szénmegkötő technológiák fejlesztése vagy megújuló energiatermelő technológiák telepítése.

Szén-dioxid leválasztás és tárolás

[Carbon capture and storage (CCS)]

Szén-dioxid leválasztás és tárolás alatt olyan technológiai szénelnyelőket értünk, melyek a növényekhez hasonlóan megkötik és tárolják a szén-dioxidot. Ezek a technológiák jelenleg gyerekcipőben járnak, hatásfokuk globális léptékben, a kibocsátások jelenlegi szintjéhez viszonyítva alacsony: az egyes berendezések évente néhány tonna szén-dioxidot képesek megkötni.

Példa: A Nemzetközi Energiaügynökség adatai alapján 2021-ben globálisan 44 millió tonna szén-dioxid került kivonásra a légkörből a CCS-technológiák révén. Ha 2050-re nettó nullára akarjuk csökkenteni a kibocsátásainkat, akkor 2030-ig el kellene érni az 1500 millió tonna kivont szén-dioxid mennyiséget évente. A jelenlegi kapacitás azonban még a következő évekre előrevetített, még csupán tervezés alatt álló létesítményekkel együtt is messze elmarad ettől a kívánatos szinttől.

Tudományos alapú célok (SBTi)

[Science Based Target initiative]

A Science Based Targets initiative (SBTi) a magánszektor klímaváltozással szembeni hatékony fellépését elősegítő kezdeményezés, amely lehetővé teszi a szervezetek számára, hogy tudományos alapon dolgozzák ki kibocsátás-csökkentési céljaikat. Az SBTi által tanúsított célkitűzés nemzetközileg elfogadott biztosítékot jelent arra, hogy egy szervezet a klímacéljait a Párizsi Megállapodásban foglalt célkitűzéssel összhangban készítette el. Míg a korábbi években lehetőség volt a Párizsi Megállapodásban szereplő 2°C-os globális átlaghőmérséklet emelkedési limithez igazítani a célokat, ma már csak a biztonságos klímajövőt lehetővé tévő 1,5°C az elfogadott.

Példa: Sok vállalat igyekszik fenntarthatónak beállítani magát azáltal, hogy megígéri: 2050-re karbonsemlegessé válik. Rövid távú, tehát 2030-as célok és konkrét akciótervek nélkül ez azonban csak a hamis látszatát kelti annak, hogy az adott vállalat foglalkozik a klímavédelemmel. Az IPCC legfrissebb közzététele alapján az emberiségnek csak akkor van esélye a globális felmelegedést 1,5°C-nál mérsékelni, ha 2030-ig 65%-kal csökkenti kibocsátásait. Ennél fogva, még ha egy vállalatnak valóban komolyak is a szándékai, és 2050-re nettó nullára akarja csökkenteni CO₂-kibocsátását, ha 2030-ig nem csökkenti azt jelentős mértékben, tudományos alapon az nincs összhangban a Párizsi Megállapodással, így nem kaphatja meg az SBTi jóváhagyását sem.

Globális felmelegedési potenciál

[Global Warming Potential (GWP)]

A globális felmelegedési potenciál egy referenciaérték, amely azt mutatja meg, hogy egy üvegházhatással rendelkező gázmolekula a szén-dioxidhoz képest mekkora potenciállal képes megemelni a légköri átlaghőmérsékletet. Mivel az egyes molekulák légköri tartózkodási ideje jelentősen eltér, ezért a klímakutatók 100 éves időtartamra kivetítve vizsgálják a globális felmelegedési potenciált.

Példa: A középfelesztésű kapcsolóberendezések szigeteléséhez használt gáz, a kén-hexafluorid (SF₆) rendelkezik a legmagasabb globális felmelegedési potenciállal: 23 500-szor erőteljesebb üvegházhatású gáz, mint a szén-dioxid. Ez azt jelenti, hogy egyetlen SF₆-molekula akkora mértékben képes felmelegíteni a légkört, mint 23 500 szén-dioxid molekula. A metán globális felmelegedési potenciálja 28, a nitrogén-oxidé 285, a hűtő- és légkondicionáló berendezésekben használt HFC gázoké pedig 4 és 12 400 között változik.

Klímaadaptáció

[Climate adaptation]

A klímaadaptáció az ökológiai, társadalmi és gazdasági rendszerek felkészítése a klímaváltozás jelenlegi és jövőbeni elkerülhetetlen hatásaira. Ennek olyan beavatkozások, gyakorlatok képezhetik a részét, melyek csökkentik az egyes rendszerek sérülékenységét, a várható károkat és kiaknázzák a klímaváltozással járó esetleges lehetőségeket is.

Károk és veszteségek

[Loss and damage]

Az ember okozta klímaváltozás az extrém időjárási események gyakoriságának és intenzitásának fokozódásával jár, amely károkat és veszteségeket okoz a környezeti, társadalmi és gazdasági rendszerekben. A Párizsi Megállapodásban a károk és veszteségek csökkentésére irányuló nemzetközi erőfeszítések a következő területeket érintik: korai figyelmeztető rendszerek, vészhelyzeti felkészültség, lassan végbemenő események, visszafordíthatatlan és maradandó károkat és veszteségeket okozó események, nem gazdasági jellegű veszteségek, közösségek rezilienciája, életfeltételek és ökoszisztémák.

Példa: A károk és veszteségek kapcsolódhatnak lassan végbemenő eseményekhez, mint amilyen az elsivatagosodás vagy a gleccserek olvadása, de hirtelen bekövetkező időjárási extrémításokhoz is, mint amilyenek a trópusi ciklonok, az aszályok vagy az árvizek.

Lassan végbemenő folyamatok

[Slow onset events]

A klímaváltozással járó olyan kiterjedt, gyakran nagy területi lefedettségű folyamatok, melyek lassan, fokozatosan, ám egyre nagyobb léptékben, egyre nagyobb hatás mellett mennek végbe.

Példa: Lassan végbemenő folyamat többek között az elsivatagosodás, a gleccserek olvadása, a világtengerek szintjének emelkedése, az óceánok elsavasodása és a felszíni átlaghőmérséklet emelkedése.

Korai figyelmeztető rendszerek

[Early warning systems]

A korai figyelmeztető rendszerek olyan adaptív intézkedések a klímaváltozás negatív hatásaival szemben, amelyek integrált kommunikációs rendszereket használnak a közösségek időben történő tájékoztatására a heves időjárási események várható hatásairól. A sikerrel üzemeltetett korai figyelmeztető rendszerek életeket mentenek. Az életmentés mellett az infrastruktúra és a vagyontárgyak megóvásában is jelentős szerepük van.

Példa: A korai figyelmeztető rendszerek kiépítése elsősorban a fejlődő országokban sürgető jellegű. Burkina Faso, Kenya és Ghána területén olyan korai figyelmeztető rendszert építettek ki, amely korszerű meteorológiai elemzőrendszerek segítségével sms-ben és e-mailben tájékoztatja a helyi közösségeket az árvízveszélyről.

Nem gazdasági jellegű veszteségek

[Non-economic losses]

Nem gazdasági jellegű veszteségeknek minősül az a veszteség, amely nem köthető pénzpiaci vagy tőzsdei kereskedelemhez. Érinthet egyéneket (élet, egészség vagy mozgásképesség elvesztése), közösségeket (területvesztés, kulturális örökség vagy kulturális identitás elvesztése) vagy a természetes környezetet (biodiverzitás-vesztés, ökoszisztéma-szolgáltatások).

Szén-dioxid Közzétételi Projekt (CDP)

[Carbon Disclosure Project]

A CDP egy non-profit szervezet, amely egy környezeti hatásokra vonatkozó közzétételi rendszert működtet vállalatok, városok, befektetők, államok és régiók számára. Platformján keresztül az egyes szervezetek/entitások egy évről-évre frissülő és egyre több indikátort tartalmazó kérdőív révén adhatnak számot környezetvédelmi teljesítményükről, különös tekintettel a klímavédelemre, a vízre és a biodiverzitásra.

Klímafinanszírozás

[Climate finance]

Helyi, nemzeti és nemzetközi szintű pénzügyi támogatás biztosítása a klímaváltozás mérséklésére és a klímaváltozás elkerülhetetlen hatásaival szembeni alkalmazkodóképesség fejlesztésére. A klímafinanszírozás területén elkerülhetetlenül is felmerül a "közös, de megkülönböztetett felelősség" gondolata, ami elsősorban arra utal, hogy a fejlett országok a történelem során jóval nagyobb mértékben járultak hozzá a klímaváltozáshoz, mint a fejlődő országok. Emellett a fejlett országok gyarmattartó pozíciója is hozzájárult a fejlődő országok gazdaságának lemaradásához, így azok kisebb mértékben tudnak szerepet vállalni a klímaváltozás elleni fellépésben. A helyzetet árnyalja, hogy mivel a fejlődő országok gazdasága lemaradt, így az ő kibocsátási pályájuk még felívelő szakaszban van. Ezért is fontos, hogy a fejlett országok pénzügyi támogatást nyújtsanak a fejlődő országoknak annak érdekében, hogy azok mérsékelni tudják tevékenységeik karbonintenzitását a gazdaság valamennyi területén.

Tiszta Fejlesztési Mechanizmus

[Clean Development Mechanism (CDM)]

A Tiszta Fejlesztési Mechanizmus (CDM) lehetővé teszi, hogy a Kiotói Jegyzőkönyv értelmében kibocsátáscsökkentési vagy kibocsátás-korlátozási kötelezettséggel rendelkező országok kibocsátáscsökkentési projektet hajtsanak végre fejlődő országokban.

Igazolt kibocsátáscsökkentés (CER)

[Certified Emission Reduction]

Az igazolt kibocsátáscsökkentés, vagy elterjedt nevén CER, a tiszta fejlesztési mechanizmus (Clean Development Mechanism - CDM) szabályainak és követelményeinek megfelelő projekttevékenységekből vagy programokból származó üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentéséről kiállított elektronikus tanúsítvány. Minden egyes CER egység egy tonna elkerült vagy a légkörből eltávolított szén-dioxidnak (CO₂e) felel meg.

Klímakockázatok

Klímaváltozáshoz kapcsolódó fizikai kockázat

[Climate-related physical risk]

A klímaváltozáshoz kapcsolódó fizikai kockázatok az infrastruktúrában keletkező károk várható mértékét és bekövetkezési valószínűségét írják le az egy-egy klímaszcenáriók mentén. A klímaváltozás negatív hatásai lehetnek akut (árvíz, aszály, heves esőzés, bozóttűz, viharos szél) vagy krónikus (hőmérséklet-emelkedés, tengerszint-változás) jellegűek.

Példa: Magyarországon jellemzően a viharos erősségű szelek, a hirtelen lezúduló nagy mennyiségű csapadék és az aszályos időszakok gyakoribbá válása jelentik a legnagyobb bekövetkezési valószínűségű fizikai klímakockázatot. Ezek az extrém időjárási események megrongálhatják többek között az épületek szerkezetét, a közlekedési infrastruktúrát és a villamosenergia-hálózatokat is, továbbá a mezőgazdasági hozamokra is hatnak.

Klímaváltozáshoz kapcsolódó pénzügyi kockázat

[Climate-related financial risk]

A klímaváltozáshoz kapcsolódó pénzügyi kockázatok a klímaváltozás akut és krónikus hatásainak folyományaként/következményeként keletkező károk pénzügyi értékét írják le.

Klímaszcenárió

[Climate scenario]

A klímaszcenáriók olyan forgatókönyvek a klíma jövőbeni alakulásáról, melyek az emberiség klímaváltozást mérséklő intézkedéseinek függvényében mutatnak be egy-egy lehetséges lefutást. Az IPCC (Éghajlatváltozási Kormányközi Testület) klímaszcenáriói a jelenleg elérhető legjobb modelleredmények alapján készültek, azonban fontos kiemelni, hogy mivel a légköri folyamatok alakulása rengeteg változó függvénye, ezért ezek a modellek – készüljenek bármilyen korszerű technológiával – csupán becslések.

Példa: A klímaszcenáriókat napjainkban számos szervezet használja a jövőbeni klímakockázatok feltérképezésére. Minél kevésbé sikerül mérsékelni a klímaváltozást, annál nagyobb fizikai és pénzügyi kockázatok várhatók a jövőben. Az egyes klímaszcenáriók között a károkat tekintve akár nagyságrendbeli különbségekkel kell számolni. Az optimista scenárió mentén a mostanihoz képest csupán kis mértékben növekszik az extrém időjárási jelenségek gyakorisága és intenzitása, míg a pesszimista scenárió mellett a jelenleg ismert klimatikus viszonyok gyökeresen megváltoznak az évszázad végére, az extrém időjárási jelenségek pedig kis túlzással mindennaposá válnak.

SSP1-1.9 Klímaszcenárió

[SSP1-1.9 Climate scenario]

Az IPCC (Éghajlatváltozási Kormányközi Testület) által felvázolt optimista forgatókönyv, amely azt feltételezi, hogy az országok tartják a Párizsi Megállapodásban foglalt vállalásaikat és 2050-re globális szinten nettó nullára csökken a szén-dioxid kibocsátás, 2100-ra pedig 1,5°C-ban maximalizálódik a felmelegedés mértéke. A társadalmi-gazdasági folyamatokba széleskörűen beépül a fenntarthatóság: a folyamatos gazdasági növekedés helyett az általános jólét elérése kerül a kormányok fókuszába. Az optimista jövőkép szerint a fosszilis tüzelőanyagok felhasználása közel nullára redukálódik, egyre többen választják a tömegközlekedést, növekszik az esélyegyenlőség, javul az oktatás és az egészségügy színvonala. (SSP=Shared Socioeconomic Pathways)

Példa: Jelenleg egyik ország klímacéljai és szakpolitikája sincs párhuzamban a Párizsi Megállapodásban foglaltakkal, így az optimista klímaszcenárió bekövetkezése valószínűtlennek tűnik. Fontos azonban kiemelni, hogy ha a következő néhány évben megnövekednek az ambíciók, a 1,5°C-os cél, ha nehezen is, de továbbra is tartható marad.

SSP1-2.6 Klímaszcenárió

[SSP1-2.6 Climate scenario]

Az IPCC (Éghajlatváltozási Kormányközi Testület) által felvázolt második forgatókönyv, amely azt feltételezi, hogy bár a szén-dioxid kibocsátást az országok jelentős mértékben csökkentik, a nettó nulla kibocsátást nem érik el 2050-ig. A társadalmi-gazdasági folyamatok alapvetően fenntarthatóbbá válnak. 2100-ra 1,8°C-os átlaghőmérséklet-emelkedéssel kell számolni a scenárió alapján.

Példa: Az SSP 1-2.6 klímaszcenárió az extrém időjárási jelenségek gyakoriságának és intenzitásának növekedésével járna, ami bár az infrastruktúra több jelenlegi elemének átalakítását is szükségessé tenné, az életfeltételek nem romlanának jelentősen bolygó szerte. Ugyanakkor ez azt is jelentené, hogy egyes partmenti térségek az emelkedő tengerszint miatt lakhatatlanná válnának, ahogyan a már jelenleg is súlyos aszályok és heves viharok által sújtott régiók szintén nehéz helyzetbe kerülnének.

SSP2-4.5 Klímaszcenárió

[SSP2-4.5 Climate scenario]

Az IPCC (Éghajlatváltozási Kormányközi Testület) által felvázolt harmadik forgatókönyv a szén-dioxid kibocsátások a maival közel azonos szinten történő folytatását feltételezi, és bár a kibocsátások jelentősen csökkennének az évszázad közepétől, az emberiség még 2100-ra sem érné el a nettó nulla értéket. A társadalmi-gazdasági folyamatok nem válnának fenntarthatóbbá, a gazdasági növekedés nem válna el a környezetterheléstől. A szcenárió jelentős, 2,7°C-os átlaghőmérséklet-emelkedést vetít előre az évszázad végéig.

Példa: Az SSP 2-4.5 klímaszcenárió az extrém időjárási jelenségek gyakoriságának és intenzitásának jelentős növekedésével járna, ami a jelenlegi infrastruktúra lényegi átalakítását tenné szükségessé. A bolygó egyes területein az életfeltételek annyira leromlanának, hogy az ott élők más területekre vándorolnának, ami geopolitikai feszültségekhez vezetne, miközben számottevően növekedne az egészségügyi kockázat (fertőző betegségek terjedése) és csökkenne az élelmezésbiztonság.

SSP3-7.0 Klímaszcenárió

[SSP3-7.0 Climate scenario]

Az IPCC (Éghajlatváltozási Kormányközi Testület) által felvázolt negyedik forgatókönyv a szén-dioxid kibocsátások folyamatos növekedésével számol a jelenlegi szinthez képest. 2100-ra szén-dioxid kibocsátás megkétszereződik, az átlaghőmérséklet-emelkedés pedig eléri a 3,6°C-ot. A társadalmi-gazdasági folyamatok a jelenleginél is kevésbé fenntarthatóbbá válnak, miközben az egyes országok között éles gazdasági és fegyverkezési verseny bontakozik ki.

Példa: Az SSP3-7.0 klímaszcenárió az extrém időjárási jelenségek gyakoriságának és intenzitásának jelentős növekedésével járna, a klímaváltozás okozta károk és veszteségek pedig egyes kitett országokban olyan terhet rónának a társadalmi-gazdasági rendszerekre, amelyet azok nem tudnának ellensúlyozni. A jelenleg lakott területek egy része lakhatatlanná válna, az életminőség a bolygó számos területén csökkenne, óriási méreteket öltene a klímamigráció. A globális ellátási lánc szakadozottá válna, az élelmiszerbiztonság jelentősen lecsökkenne, ezek a negatív folyamatok pedig növelnék a járványok és háborúk kirobbanásának valószínűségét.

SSP5-8.5 Klímaszcenárió

[SSP5-8.5 Climate scenario]

Az IPCC (Éghajlatváltozási Kormányközi Testület) által felvázolt negyedik, egyben legpesszimistább forgatókönyv a fosszilis erőforrások által hajtott erőltetett gazdasági növekedéssel számol. A szén-dioxid kibocsátás 2050-re megduplázódna, a társadalmi-gazdasági rendszerek pedig a jelenleginél is sokkal energaintenzívebbé válnának. 2100-ra az átlaghőmérséklet-emelkedés elérné a sokkoló 4,4°C-ot, ami a jelenleg ismert klimatikus minták rendszerszintű összeomlásával fenyegetne.

Példa: Az SSP5-8.5 klímaszcenárió szerint az extrém időjárási jelenségek kis túlzással mindennapossá válnának, a klímaváltozás okozta károk és veszteségek pedig a társadalmi-gazdasági rendszerek összeomlásához vezethetnek. (Például a jelenleg átlagosan 50 évente egyszer előforduló extrém hőhullámok 39-szeres valószínűséggel következnenek be.) A bolygó jelenleg lakott területének számottevő részén romlanának az életkörülmények. A globális ellátási láncok jelenlegi formájukban megszűnnének, a lakható területekért, az élelemért és vízért kirobbanó fegyveres konfliktusok bekövetkezési valószínűsége megugrana. A pesszimista scenárió voltaképpen a jelenleg ismert civilizáció végét vetíti előre.

Klímakockázat-menedzsment

[Climate Risk Management]

A klímakockázat-menedzsment egy olyan folyamat, amely a kockázatok közül specifikusan a klímaváltozáshoz kapcsolódó fizikai (szélsőséges időjárási események nyomán keletkező infrastrukturális károk) és pénzügyi kockázatokkal foglalkozik.

Példa: A klímakockázat-menedzsment minden vállalat számára fontos terület, azonban egyes iparágak sokkal inkább érintettek. Ilyen például az építőipar, ahol a klímaváltozással járó szélsőséges időjárási események (pl.: extrém hőség, szélvihar, villámárvíz) a korábbi évtizedekben használt szabványok felülvizsgálatát követelik meg. De ilyen a mezőgazdaság is, ahol a megváltozott csapadékeloszlás, a korai gyümölcsvirágzás és a késői tavaszi fagyok olyan kihívást jelentenek, melyek leküzdése gondos felkészülés és alkalmazkodás nélkül nem lehetséges.

Légköri kibocsátások

Szén-monoxid (CO)

[Carbon monoxide (CO)]

A szén-monoxid mérgező, gyúlékony gáz, amely színtelen, szagtalan, íztelen természete miatt kiemelt egészségügyi kockázatot jelent, ha lakótérben nagyobb mennyiségben felgyűlik. Bár a globális felmelegedésre önmagában csekély hatást gyakorol, közvetett módon részt vesz ózonképzésben, amely üvegházhatású gáz.

Szén-dioxid (CO₂)

[Carbon dioxide (CO₂)]

A szén-dioxid az egyik legjelentősebb üvegházhatású gáz, amely legnagyobb arányban a fosszilis tüzelőanyagok (kőolaj, földgáz, kőszén) elégetése, erdőtüzek vagy vulkánkitörések során kerül a légkörbe. Légköri jelenléte nélkülözhetetlen, hiszen döntő szerepet játszik abban, hogy bolygónk felszíni átlaghőmérséklete ideális az emberi élet fenntartásához. Nélküle a Napból érkező hő nagy része a felszínről visszaverődve kiszökne a világűrbe. Az ipari forradalom óta azonban az emberi tevékenység révén jelentős, a természetes folyamatok során felszabaduló volument jóval meghaladó mennyiségű szén-dioxid került az atmoszférába, amely a globális felmelegedés, így a klímaváltozás fő kiváltó oka. A szén-dioxid kibocsátások visszaszorítása ezért napjaink egyik legégetőbb kihívása, hogy ezáltal mérsékelni tudjuk a klímaváltozás negatív hatásait, és a globális átlaghőmérséklet emelkedését 1,5°C-ban képesek legyünk korlátozni.

Szén-dioxid egyenérték (CO₂e)

[Carbon dioxide equivalent (CO₂e)]

A szén-dioxid egyenértéket a különböző üvegházhatású gázkibocsátások (pl.: metán, nitrogén-oxid, kén-hexafluorid) összehasonlítására használják, azok globális felmelegedési potenciálját (Global Warming Potential - GWP) figyelembe véve.

Példa: Ha egy pontforrás szén-dioxidot, metánt és nitrogén-oxidot is kibocsát, melyek mindegyike üvegházhatású gáz, akkor ezek globális felmelegedési potenciálját figyelembe véve, mindegyik kifejezhető egyetlen értéként szén-dioxid egyenértékben.

Ózonkárosító anyagok (ODS)

[Ozone-depleting substances (ODS)]

Ózonkárosító anyagoknak nevezzük az emberi tevékenység során felszabaduló, közel százféle gáz halmazállapotú vegyületet, melyek a légkör magasabb rétegeibe jutva az ózonréteget károsítják. Ezek a vegyületek jellemzően erős üvegházhatással bírnak és légköri tartózkodási idejük akár több évtized is lehet. Az 1987-ben elfogadott Montreali Jegyzőkönyv, amely a Párizsi Megállapodás mellett a legjelentősebb

nemzetközi klíma- és környezetvédelmi egyezménynek tekinthető, szabályozza a légkörbe kerülő ózonkárosító anyagok gyártását és felhasználását. Pozitív hatása, hogy az utóbbi évtizedben az Antarktisz feletti ózonlyuk elkezdett regenerálódni.

Példa: Az ózonkárosító anyagok legjelentősebb csoportját a halogénezett szénhidrogének jelentik. Ezek a fluor, a szén, a klór, a bróm és a hidrogén különböző arányú vegyületei.

Nitrogén-oxidok (NO_x)

[Nitrogen oxides (NO_x)]

A nitrogén-oxidok (NO_x) gyűjtőfogalom a természetes folyamatokból, belső égésű motorokból és fosszilis üzemanyagok elégetéséből származó nitrogén-monoxidot (NO) és nitrogén-dioxidot (NO₂) csoportosítja. A nitrogén-monoxid egy olyan színtelen gáz, amely a légkörbe jutva oxidálódik és nitrogén-dioxid keletkezik belőle. A nitrogén-dioxid savas, erősen korrozív gáz, amely az emberi egészségre és a természetre is káros hatással bír. A nitrogén-oxidok fontos szerepet játszanak a fotokémiai szmog kialakulásában, így hozzájárulnak a városi légszennyezettség növeléséhez.

Kén-oxidok (SO_x)

[Sulphur oxides (SO_x)]

A kén-oxidok kénből és oxigénből álló molekulák, melyek a városi légszennyezés jelentős forrásai és szerepet játszanak a savas eső kialakulásában is. Legnagyobb arányban előforduló változataik a kén-dioxid (SO₂) és a kén-trioxid (SO₃). A kén-oxidok természetes folyamatok révén (pl. vulkánkitörés) során is keletkeznek, de jellemzően emberi tevékenység útján kerülnek a légkörbe.

Részlegesen halogénezett hűtőközegek (HCFC)

[Hydrochlorofluorocarbons (HCFSs)]

Szénből, hidrogénből, fluorból és klórból álló vegyületek, melyeket betiltásukig hűtő- és mélyhűtő gépekhez használtak. Szokás őket lágy freonoknak is nevezni. Ózonkárosító és üvegházhatásuk miatt a fejlett országok többségében 2015 óta már tilos az előállításuk és használatuk, a fejlődő országokban pedig 2030-ig kerülnek kivezetésre.

Kén-hexafluorid (SF₆)

[Sulfur hexafluorid]

A közép feszültségű kapcsolóberendezések szigeteléséhez használt gáz, amely a legmagasabb globális felmelegedési potenciállal rendelkezik: 23 500-szor erőteljesebb üvegházhatású gáz, mint a szén-dioxid. Ez azt jelenti, hogy egyetlen SF₆-molekula akkora mértékben képes felmelegíteni a légkört, mint 23 500 szén-dioxid molekula.

Átlagos légköri tartózkodási idő

[Average lifetime in the atmosphere]

A légköri tartózkodási idő mutatja meg, hogy egy gáznemű részecske mennyi időt tölt átlagosan az atmoszférában, mielőtt kiürülne onnan. Az egyes gázok légköri tartózkodási ideje igen változatos képet mutat: néhány órától kezdve akár évezredekig is jelen lehetnek a légkörben.

Példa. A szén-tetrafluorid például átlagosan 50 ezer évig is képes a légkörben tartózkodni. Érdekesség, hogy a szén-dioxid esetében nem lehet pontosan meghatározni a légköri tartózkodási időt, mivel a karbonciklus révén folyamatosan áramlik a földi rendszerek (légkör-óceán-kőzetburok) között.

Működési ökohatékonyság

Működési ökohatékonyság

[Operational eco-efficiency]

A működési ökohatékonyság lényege, hogy egy szervezet úgy állítsa elő termékeit vagy szolgáltatásait, hogy azok minél kevesebb erőforrást igényeljenek, miközben kevesebb hulladék és szennyezés társul a gyártási folyamathoz. A működési ökohatékonyság minél eredményesebb megvalósítása az egyik alapvető feltétele a fenntartható vállalati működésnek.

Életciklus elemzés

[Life Cycle Analysis]

Az életciklus elemzés (LCA) egy-egy termék egész életpályája során keletkezett környezeti hatásainak értékelését jelenti – a gyártástól egészen a végső felhasználó általi ártalmatlanításig. Az LCA célja, hogy összehasonlítva egyes termékek és/vagy szolgáltatások környezeti hatásait, kiválassza a legkevésbé terhelő megoldást. Az életciklus elemzéssel, gyakorlati kivitelezési részletekkel az ISO 14040-es szabványcsalád foglalkozik.

Fenntartható fogyasztás

[Sustainable Consumption]

A fogyasztás fenntarthatóvá tétele elengedhetetlen a klíma- és ökológiai válság mérsékléséhez. Az előrejelzések alapján 2050-re akár 9,8 milliárd ember is élhet bolygónkon, egy ekkora populáció életfeltételeinek biztosítása azonban a jelenlegi fogyasztási szokások megtartásával 3 Földhöz hasonló bolygót igényelne. Emiatt fontos, hogy megváltoztassuk a társadalom fogyasztási mintáját. Ennek részét képezi az energiaellátás fenntarthatóvá tétele az energiafogyasztás csökkentésével, az energiahatékonyság növelésével, a fosszilis tüzelőanyagok kivezetésével és a megújuló energiaforrások felskálázásával. Az élelmiszer ellátási lánc újragondolása szintén fontos lépés, hiszen a vegyszerintenzív, a biodiverzitást visszaszorító mezőgazdasági termelés, a bolygót keresztül-kasul átszelő szállítmányozás, valamint az évente mintegy 931 millió tonnára tehető elkerülhető élelmiszerhulladék hosszabb távon nem fenntartható. Ezek mellett számos további szektor működése rendszerszintű változtatást igényel: ilyen többek között a közlekedési szektor, a ruhaipar, valamint a befektetési szegmens.

Példa: Egy ideális társadalomban minden egyén a jólléte fenntartásához szükséges mennyiségben és minőségben fogyasztana. Ennek megfelelően optimalizálná energiafelhasználását, minimalizálná hulladéktermelését, élelmiszerszükségletét pedig fenntartható gazdálkodásból, helyi termelőktől szerezné be.

Ökovezetés

[Eco-driving]

Az eco-driving egy olyan vezetési stílus, amely az energiahatékonyság jegyében az adott távolságot a lehető legalacsonyabb üzemanyag-felhasználás mellett teszi meg. A költségmegtakarítás mellett nagy szerepet kaphat mind az egyéni, mind a vállalati szintű ÜHG-kibocsátások csökkentésében, ráadásul biztonsági és kényelmi szempontból is előnyös.

Ökológiai lábnyom

[Ecological footprint]

Az ökológiai lábnyom a fenntarthatóság kérdéskörében gyakran használt mérőszám, amely annak meghatározására szolgál, hogy mennyi természeti erőforrást használ fel egy egyén, közösség, ország, vagy akár az egész emberiség, és ezzel szemben mennyi természeti erőforrás áll rendelkezésére a Földön. Az ökológiai lábnyom tehát a Földnek azt a területét mutatja, amely szükséges az adott entitás által felhasznált erőforrások termeléséhez, és a keletkező kibocsátások, hulladékok elnyeléséhez, semlegesítéséhez.

Az ökológiai lábnyom mértékegysége a globális hektár (gha), amely az átlagos termelékenységű földterületnek felel meg. Az ökológiai lábnyom méretének összehasonlításával meghatározhatjuk, hogy az adott entitás mennyire "fenntartható", vagyis mennyire használja túl a bolygó természeti erőforrásait.

Példa: Ha az ökológiai lábnyomunk nagyobb, mint a bolygó biokapacitása (azaz a Földnek az a képessége, hogy újratermelje az általunk felhasznált erőforrásokat és elnyelje a kibocsátott szén-dioxidot), akkor túlhasználjuk a Föld erőforrásait, ami nem fenntartható hosszú távon.

Vízlábnyom

[Water footprint]

Az ökológiai lábnyomhoz hasonló mérőszám, amely annak meghatározására szolgál, hogy mennyi vizet használ fel egy egyén, közösség, ország, vagy akár az egész emberiség.

Élelmiszer-kilométer

[Food miles]

Az élelmiszer-kilométer az a távolság, melyet a tányérunkra kerülő élelmiszer a termőterület és asztalunk között megtett. Minél alacsonyabb ez az érték, annál kisebb az ételünk karbonlábnyoma és annál fenntarthatóbb a fogyasztásunk. Ezért fontos, hogy lehetőség szerint törekedjünk a rövid szállítói láncok preferálására, amely például az import zöldség-gyümölcs mellőzésén és a hazai termelők előnyben részesítésén keresztül valósítható meg.

Környezetvédelmi termékdíj

[Environmental product charge]

A jelentős környezeti terheléssel járó termékek (pl. gumiabroncs, akkumulátor) importja, forgalomba hozatala vagy saját célú felhasználása során a NAV felé fizetendő díj.

FSC-minősítés

[Forest Stewardship Council (FSC)]

A faipari termékeken található FSC-minősítés azt jelzi, hogy az adott termék alapvető környezetvédelmi és társadalmi normák betartása mellett került előállításra. A minősítés célja a fenntartható erdőgazdálkodási gyakorlatok minél több országban való terjesztése.

BREEAM

[Building Research Establishment Environmental Assessment Method (BREEAM)]

A BREEAM a világszerte legtöbbször használt tudományos alapú tanúsító rendszer, mellyel az épületek fenntarthatósági teljesítménye igazolható.

Hulladékgazdálkodás

Újrahasznosítás

[Recycling]

Az újrahasznosítás az a tevékenység, melynek során hulladékanyagot újszerű anyaggá vagy tárggyá alakítanak. Az újrahasznosítás révén csökkenteni lehet a végső hulladékmennyiséget, valamint a gyártási volument is, hiszen az újrahasznosított anyaggal helyettesíteni lehet a gyártósorról lekerülő új anyagot. Az újrahasznosítás emiatt környezetvédelmi, energetikai, gazdasági és klímavédelmi szempontból is kulcsfontosságú.

Példa: Nem minden anyag újrahasznosítható, azonban számos esetben lehetőség nyílik újrahasznosításra. Újrahasznosíthatók többek között bizonyos műanyagok, elemek, fémek és elektronikai eszközök, az üveg és a faanyag. Legnagyobb arányban jellemzően a papírhulladék kerül újrahasznosításra, míg a műanyag hulladékoknak megközelítőleg csupán 10%-át hasznosítjuk csak újra. Magyarországon a műanyag csomagolások újrahasznosítási aránya 33% volt 2021-ben.

Lineáris gazdaság

[Linear economy]

A gyártás és fogyasztás hagyományos közgazdasági modellje, melyben a természetből kinyert nyersanyagokból létrehozott termék a használatot követően hulladékká válik. A modell a jelenlegi életszínvonal megtartása mellett nem fenntartható.

Körforgásos gazdaság

[Circular economy]

A körforgásos gazdaság a fenntartható gyártást és fogyasztást integráló modell, mely a lineáris gazdaságon túllépve megosztás, újrahasználat, újrahasznosítás, visszaforgatás vagy komposztálás révén arra törekszik, hogy az értékes nyersanyagokat minél tovább a rendszerben, és ezáltal minél tovább hasznosítás alatt tartsa. Célja a keletkező hulladékmennyiség és a természetes környezetet terhelő nyersanyagfelhasználás minimalizálása.

Értéknövelő (kreatív) újrahasznosítás

[Upcycling]

A hulladékká váló anyag, melléktermék vagy használati cikk oly módon kerül újrahasznosításra, hogy a korábbi minősége nem csökken.

Értékcsökkentő újrahasznosítás

[Downcycling]

A hulladékká váló anyag, melléktermék vagy használati cikk oly módon kerül újrahasznosításra, hogy a korábbi minősége és funkcionalitása csökken. Ez az újrahasznosítási lehetőségeket véges számban korlátozza. A műanyagok újrahasznosítása a jelenlegi technológiák mellett csupán értékcsökkenés mellett lehetséges, ezért is lenne nagy jelentősége annak, hogy műanyagfogyasztásunkat minimalizáljuk.

Veszélyes hulladék

[Hazardous waste]

Veszélyes hulladéknak nevezzük azokat a hulladéktípusokat, melyek veszélyt jelentenek az emberi egészségre vagy a természetes környezetre, ennél fogva szállításuk, újrahasznosításuk vagy lerakásuk különleges óvatosságot és szigorú szabályok betartását követeli meg.

Példa: Veszélyes hulladéknak minősül például az építési hulladék (sitt), a növényvédőszeres, a tonerek vagy a gumiabroncs-hulladék.

Polietilén-tereftalát (PET)

Polyethylene terephthalate

A világon az egyik legnagyobb mennyiségben előállított termoplaszt (hőre változó) polimer, melynek hasznosítási területe igen sokszínű. Használják ruhaneműk rostjai gyanánt, folyadékok és ételek tárolására, de még az építőiparban is. A PET előnyös tulajdonságai révén számos esetben könnyebbé teszi életünket, azonban a hatalmas mennyiségben előállított műanyagfajta napjainkra környezeti kockázattá vált. Egyes becslések szerint világszerte 60 millió tonna PET kerül előállításra, és ennek csupán kis hányadát hasznosítjuk újra. Ráadásul, mivel a PET nyers olajból készül, a kőolaj-felhasználás révén a klímaváltozás fokozásához is hozzájárul.

Példa: Globális léptékben 1,2 millió PET palackot használunk fel percenként.

WEEE – Elektromos és elektronikai hulladékok

[Waste of Electric and Electronic Equipment]

Az Európai Unió elektromos és elektronikus termékekből keletkező hulladékokra vonatkozó irányelve ma már minden tagállamra kötelező, így Magyarországra is. A közvélemény, a kormányok és a vevők egyaránt egyre növekvő érdeklődést mutatnak a használt elektronikus termékek megfelelő selejtezése iránt, az egyre növekvő elektronikai hulladékok mennyisége miatt. Az Európai Unió az elektronikus hulladékok gyűjtését, kezelését és újrahasznosítását célzó rendszerek biztosítása érdekében kidolgozta a WEEE (Waste of Electric and Electronic

Equipment) irányelvet, mely az Európai Unió teljes területén hatályba lépett. Az Európai Unió területén az irányelv betartását az egyes államok törvényhozó szervei biztosítják. Bizonyos európai országokban már több éve léteznek hasonló törvények, a legtöbb államban azonban az irányelv megvalósítása még folyamatban van. A közeljövőben várható a kiterjesztett gyártói felelősség bevezetése hazai szinten, Európai Unió szinten pedig a kötelező javítási lehetőség biztosítását fogják előírni a gyártók számára.

Példa: Az Európai Unió az elektronikus hulladékok csökkentése érdekében - a körforgásos gazdaság elősegítése érdekében hozott intézkedései mentén - kötelezte a gyártókat, hogy minden telefonban egységesen USB-C töltő kerüljön kiépítésre. A piacon található korábbi 33 különböző töltő korábban jelentősen megnehezítette a fogyasztók számára, hogy a készülékükhöz megfelelő modellt vásárolják meg, ami gyakran elkerülhető hulladékképződéshez vezetett.

Életciklus végi menedzsment

[End-of-life management]

A vállalat által gyártott és értékesített termékek tudatos életciklus-menedzsmentjének fontos részét képezi a már elhasználódott, elromlott, leselejtezett termékek hasznosítási módja. A hatékony életciklus végi menedzsment ismérve, hogy a termékek minél kisebb arányban kerülnek hulladéklerakóba. Ez elérhető bizonyos alkotóelemek újrahasználatával vagy újrahasznosítással.

Energia

Energiamix

[Energy mix]

Az energiamix azt mutatja meg, hogy egy területi egyégen belül (pl.: ország vagy város) a végső energiafelhasználás miként oszlik meg az egyes elsődleges energiaforrások között.

Példa: Magyarországon az energiamix legnagyobb részét (kb. 30-40%) földgáz teszi ki. Második helyen a kőolaj, harmadik helyen pedig a nukleáris energia áll. Mivel ezek döntő hányadát országunk importálja, így hazánk energiafüggősége hatalmas mértékű. Ennek az a hátránya, hogy Magyarország ki van szolgáltatva a fosszilis energiahordozók világpiaci áringadozásának, valamint a geopolitikai helyzetnek. Az energiafüggetlenség eléréséhez a megújuló energiaforrások részesedésének drasztikus növelésére lenne szükség.

Energiahatékonyság

[Energy efficiency]

Az energiahatékonyság lényege, hogy ugyanazt a folyamatot kevesebb energia felhasználásával vigyük végbe. Az energiahatékonyság növelésével csökken az energiavesztés, amely az energiatermeléshez kapcsolódó üvegházhatású gázkibocsátások csökkenését és természetesen költségcsökkenést is eredményez.

Példa: Épületeink energiahatékonyságának növelésével kevesebb energiára van szükségünk azok fűtésére-hűtésére és üzemeltetésére. Ez elérhető például mélyfelújítással, amelynek részét képezi többek között a külső hőszigetelés, a nyílászárók cseréje, az elektromos hálózat korszerűsítése és energiahatékony háztartási berendezések telepítése.

Megújuló energiaforrás

[Renewable energy source]

Megújuló energiának nevezzük az olyan természetes forrásból származó energiát, amely nagyobb ütemben termelődik újra, mint amekkora ütemben felhasználjuk. Ilyen a napenergia, a szélenergia, a vízenergia, a hullámzásból származó energia, a földhő és a biomassa. (Ez utóbbi fenntarthatósági szempontból megkérdőjelezhető hasznosságú, mivel az energianövények termesztése számos esetben termőterületet vagy természetes élőhelyet foglal el.) A megújuló energia előállítása jelentősen kisebb légköri kibocsátással jár, mint a fosszilis tüzelőanyagok elégetéséből származó energia, ezért kulcsszerepet játszanak a klímaváltozás hatásainak enyhítésében. Az ENSZ adatai alapján a megújuló energia napjainkban már számos országban olcsóbb alternatívának számít, mint a fosszilis energia, ráadásul háromszor annyi munkahelyet képes teremteni, mint a fosszilis energiapiar.

Példa: Magyarországon a megújuló energia részaránya a végső villamos energia fogyasztásban körülbelül 12% volt 2020-ban. Ennek legnagyobb hányadát a napenergia és a biomassa tette ki.

Származási garancia (GoO)

[Guarantee of Origin]

A származási garancia egy olyan tanúsítvány, amely szavatolja, hogy egy adott energiaforrásból származó energia megújuló és megfelel az EU által támogatott klíma- és környezetvédelmi elvárásoknak. Az energiakereskedő vállalatoknak jogszabályi kötelezettsége közzé tenni, hogy az általuk forgalomba hozott energiának mekkora része származott megújuló forrásból. A származási garancia lehetővé teszi, hogy a fogyasztók tudatosan választhassanak fenntartható opciót a fosszilis alapú energia helyett.

Elsődleges (primer) energiaforrások

[Primary energy source]

Elsődleges energiaforrásoknak nevezzük azokat a természetes módon rendelkezésre álló energiaforrásokat, melyek technológia használata révén más energiaforrásokká alakíthatók (pl.: villamos áram, távhő). A primer energiaforrásokat általában három nagy csoportba sorolhatjuk: nukleáris energia (pl.: urán izotóp sugárzása), fosszilis energia (pl.: kőolaj, földgáz, kőszén) és megújuló energia (pl.: nap, szél, víz, geotermikus energia).

Energiafüggetlenség

[Energy independency]

Egy ország energiafüggetlen, ha a területén felmerülő energiakeresletet saját termelésből, energiainport nélkül képes kielégíteni. Az energiafüggetlenség legnagyobb előnye, hogy az adott ország nincs kiszolgáltatva a piaci áringadozásnak és a fosszilis energiahordozók szállításával gyakran együtt járó geopolitikai vitáknak. A fenntartható és teljes energiafüggetlenséget ugyanakkor nehéz elérni, hiszen a megújuló energiaforrások gyakori időjárásfüggő természete miatt az energiabiztonság csak nagyfokú szervezethez, modern hálózathoz és az egyes energiaforrások szinergiájának kiaknázásához tartható fenn. Ilyen például felhős, esős időben a naperőművi termelés jelentősen csökken, ugyanakkor a termelési hiány szélerőművek vagy geotermikus energia integrálásával ellensúlyozható.) Jelenleg a világ egyetlen országa sem tekinthető fenntartható módon energiafüggetlennek.

Példa: Az energiafüggetlenség eléréséhez közel áll Izland, amely a villamos energia felhasználásának 100%-át geotermikus- és vízenergiából fedezi. Az energiamixnek azonban továbbra is részét képezi a kőolaj, amelyet a szigetország természetesen import révén szerez be. Az Európai Unió nettó energiainportőrnek számít, vagyis több energiát importál, mint amennyit exportál. Magyarország energiafüggőségi rátája körülbelül 56 százalék, vagyis a felhasznált energia 56 százalékát külföldről importálja.

Energiabiztonság

[Energy security]

Az energiabiztonság általában véve a megfizethető energiaforrások megszakítások nélküli rendelkezésre állását jelenti. Megkülönböztetünk azonban rövid- és hosszú távú energiabiztonságot. A rövid távú energiabiztonság az energiaellátó rendszerek zavartalan, a váratlan változásokra gyorsan reagáló, a kereslet-kínálat egyensúlyát fenntartani képes energiahálózat kiépítését kívánja meg. Ezen túlmenően a hosszú távú energiabiztonság a gazdasági fejlődés igényeit hosszú távon kielégítő, alacsony környezeti hatással rendelkező befektetéseket, fejlesztéseket jelenti. Energiabiztonság tekintetében vitatott pont a nukleáris energia, amely egyrészt folyamatosan, megszakítások nélkül képes az energiaigény ellátására, másrészt viszont környezetvédelmi szempontból hatalmas kockázatot jelent.

Példa: Hazánk jelentős földgázimportra hagyatkozik annak érdekében, hogy az energiaellátás megszakítások nélkül garantálható legyen. Az energiabiztonságot viszont csak rövid távon biztosítja a nagy arányú földgázimport, hosszú távon az energiatartóatlenség megakadályozása mellett az energiabiztonságot sem segíti. Egy ország energiabiztonságát hosszú távon tehát a fosszilis energiahordozók importjától való függés visszaszorítása és a saját területen történő megújuló energiatermelés javítja.

Fosszilis energiahordozó

[Fossil fuel]

Fosszilis energiahordozónak nevezzük azokat a szénhidrogén tartalmú primer energiaforrásokat, melyek földtörténeti időtávlatban lebomlott növényi és állati maradványokból állnak. Ilyen a kőolaj, földgáz, palagáz, kőszén, bitumen, kátrány. Sok esetben nem-megújuló energiaforrásokként is emlegetik őket, mivel újratermelődési ütemük emberi időléptékben mérve lassú, több százezer-millió évet vesz igénybe. Elégítésük során energia szabadul fel, melyet leggyakrabban hő- és villamosenergia-termelésre használnak. Bár az ipari forradalom óta az emberi civilizáció gyors fejlődésében kulcsfontosságú szerepet játszottak, használatuk számos környezeti és éghajlatvédelmi szempontból negatív hatással bír. Égetésük szén-dioxid és metán kibocsátással jár, amelyek üvegházhatású gázok lévén az ember okozta klímaváltozás fő kiváltó okai. A fosszilis energiahordozók visszaszorítása a globális energiamixben ezért kiemelt fontosságú a klímaváltozás enyhítése érdekében. Szintén a fosszilis energiahordozók felelősek az egyre aggasztóbb méreteket öltő műanyagszennyezésért, hiszen a műanyagok 99 százaléka fosszilis energiahordozókból, főként kőolajból kerül előállításra.

Biodiverzitás

Biodiverzitás

[Biodiversity]

Biodiverzitás alatt az élővilág, tehát az állat- és növényfajok sokféleségét értjük. Ez a biológiai sokféleség tartja életben az emberiséget is azáltal, hogy biztosítja a szükséges élelmet, üzemanyagot, építőanyagot, tisztítja a vizeket és a levegőt, táplálja a termőföldeket vagy épp orvosságot ad bajainkra. Bolygónk egészségi állapotának az egyetlen közvetlen mérőszáma az élet bennünket körül vevő sokfélesége, mely több mint 3 milliárd éves fejlődés eredménye. A kihalás az evolúció természetes velejárója, és a kipusztulás természetes vagy „háttér”-aránya körülbelül évi 1-10 faj. Ezzel szemben a tudósok becslése szerint a XX. században a kihalás felgyorsult, és mértéke legalább évi 1000 fajra nőtt. A Földön az emberi tevékenység (már több mint 8 milliárd ember él bolygónkon) olyan mértékűvé vált, hogy éppen a biológiai sokféleség ökológiai alapjait pusztítjuk, és egyedülálló génállományokat, fajokat, sőt teljes fajtársulásokat veszítünk el mindörökre. A biológiai sokféleség a gének, fajok és ökológiai rendszerek teljes száma egy-egy területen, valamint ezek változatossága. A biodiverzitás teszi lehetővé magát az életet. Visszaszorulása az ökoszisztéma-szolgáltatások minőségi és mennyiségi (tisztá víz, tiszta levegő, élelem) degradációját is fokozza. A jelen egyik legfontosabb

nemzetközi politikai-gazdasági problémája kétségkívül a biológiai sokféleség megőrzését biztosító, illetve a biológiai erőforrásokkal való gazdálkodást szabályozó megfelelő nemzetközi rendszer kiépítése. Ennek többféle elvárást kell kielégítenie: egyszerre kell ökológiailag fenntarthatónak, gazdaságilag hatékornynak és igazságosnak, valamint politikailag kivitelezhetőnek bizonyulnia. Az 1992-es Rio de Janeiro-i környezetvédelmi csúcskonferencián elfogadott Egyezmény a biológiai sokféleségről (Convention on Biological Diversity) tekinthető az első komolyabb összefogásnak a biodiverzitás nemzetközi védelme érdekében. A biodiverzitás-védelemben mérföldkőnek számító, 2022 decemberében az ENSZ tagállamai által elfogadott Kunming-Montreal-keretrendszer egyik fő célkitűzése, hogy 2030-ra 30%-ra növelje a bolygó védelem alatt álló szárazföldi- és tengeri területeit.

Ökológiai válság

[Ecological crisis]

Az emberi tevékenység révén az ipari forradalom óta olyan mértékben avatkoztunk bele az ökoszisztémák működésébe, amely felborította azok évezredek óta fennálló egyensúlyi állapotát. Az ember okozta klímaváltozás, a természetes területek beépítése, a fokozott mezőgazdasági vegyszerhasználat és a szisztematikus erdőirtás mind-mind hajtóerői az ökoszisztémák meggyengülésének, adott esetben összeomlásának.

Ökoszisztéma-szolgáltatások

[Ecosystem-services]

Az ökoszisztéma-szolgáltatások azok a természetes környezet által biztosított közvetlen és közvetett értékek, amelyek az emberiség jelenlegi életformájának fenntartásához nélkülözhetetlenek. Biztosítják a szükséges élelmet, üzemanyagot, építőanyagot, tisztítják a vizeket és a levegőt, táplálják a termőföldeket vagy épp orvosságot adnak bajainkra.

Regeneratív mezőgazdaság

[Regenerative agriculture]

A regeneratív mezőgazdaság célja, hogy a korábban nehézgépekkel, vegyszerekkel és műtrágyával gondozott termőterületen helyreállítsa a talajegészséget. Az újkeletű mezőgazdasági szemlélet kulcsfontosságú a fenntarthatóság szempontjából, hiszen egyes előrejelzések alapján a termőterületek olyan mértékben károsodtak az utóbbi évek kizsigerelő termelési gyakorlatai folytán, hogy 50 éven belül kimerülhetnek a talajok.

Példa: A regeneratív mezőgazdasági gyakorlatok közé tartozik például a zöldtrágyázás (nitrogénben gazdag virágos növények vetése, majd talajon hagyása), a vetésforgó alkalmazása vagy a területen termelt növények diverzifikálása, hogy a talajnak ne mindig ugyanazon komponensei kerüljenek kimerítésre.

Erdőirtásmentes politika

[Deforestation-free policy]

Az erdőirtásmentes politika olyan önkéntes vagy szabályozó hatóság által kikényszerített kötelezettségvállalás, melyben a vállalat vagy egyéb szervezet vállalja, hogy termékei/szolgáltatásai előállítása során nem alkalmaz olyan alapanyagokat, melyek természetes erdőterületek illegális kiirtásához köthetők. Ez az Európai Unió vállalatok esetében elsősorban a szállítói lánc felülvizsgálatával, a beszállítói szerződésekbe foglalt fenntarthatósági kritériumokkal és auditokkal érhető el.

Barnamezős beruházás

[Brownfield investment]

A barnamezős beruházás előnye, hogy a beruházó a már meglévő, általában elhanyagolt infrastruktúrát (épületeket, közűműveket, ipari létesítményeket) felhasználja a fejlesztés során, így a területhasználat nem, vagy csak kis mértékben változik és a természetes környezet kevésbé kerül megbolygatásra. Magyarországon hatalmas potenciál van a barnamezős beruházások felpörgetésében, mivel a nehézipar rendszerváltozás utáni leépülése számos elhagyatott, omladozó gyár- és raktárépületet hagyott hátra, melyek jelenleg kihasználatlanul veszik el a területet mind a természettől, mind a településtől.

Zöldmezős beruházás

[Green field investment]

A zöldmezős beruházás során egy addig érintetlen ökoszisztéma vagy mezőgazdasági terület kerül megzavarásra és átformálásra. Beruházói szempontból egyszerű és kedvelt megközelítés, ugyanakkor fenntarthatósági szempontból meglehetősen káros a természettől újabb és újabb területeket elvenni, miközben számos barnamezős beruházási lehetőség áll rendelkezésre.

Természeti tőke

[Natural capital]

Természeti tőkének tekintjük a bolygó által nyújtott, az emberi életfeltételeket biztosító ökológiai szolgáltatások összességét. Ide tartozik többek között a tiszta ivóvíz, a tiszta levegő, a talaj, a kőzetek, valamint a növény- és állatvilág. Az évente globálisan előállított gazdasági érték több mint fele, mintegy 44 billió dollár valamilyen mértékben a természeti tőkétől függ a Világgazdasági Fórum felmérései alapján.

GAZDASÁGI DIMENZIÓ

Alapvető fogalmak

Érdekelt felek

[Stakeholders]

A szervezet érdekelt vagy érintett feleinek nevezzük azokat a személyeket, csoportokat, vállalatokat, kormányzati- és közigazgatási szereplőket, amelyekre a szervezet tevékenysége hatással van.

Példa: Általánosságban elmondható, hogy egy vállalat érdekelt felei közé tartoznak az ügyfelek, a munkatársak, a tulajdonosok, a beszállítók, a civil szervezetek és a hatóságok.

Külső érdekelt felek

[External stakeholders]

A külső érdekelt felek közé soroljuk azokat az entitásokat, amelyek a vállalat működési határán kívül esnek.

Példa: Külső érdekelt félnek tekintjük az ügyfeleket, beszállítókat, kormányzati- és közigazgatási szerveket, hitel- és pénzügyi intézeteket, szakszervezeteket és civil szervezeteket.

Belső érdekelt felek

[Internal stakeholders]

A belső érdekelt felek közé soroljuk azokat az entitásokat, amelyek a vállalat működési határain belül találhatók.

Példa: Belső érdekelt félnek tekintjük a munkatársakat, irányítótestületi tagokat, tulajdonosokat, befektetőket, részvényeseket.

Ügyfélkapcsolat-menedzsment (CRM)

[Customer Relationship Management]

Az ügyfélkapcsolat-menedzsment azon gyakorlatok, stratégiák és technológiák összessége, amelyeket a vállalat az ügyfélélmény javítása, ezáltal pedig a hatékonyabb értékesítés érdekében folytat. Az ügyfélkapcsolat-menedzsment átfogó fogalom, amelybe beletartozik az ügyfelek teljes életciklusát érintő minden interakció, adatgyűjtés- és feldolgozás. A hatékony ügyfélkapcsolat-menedzsment elengedhetetlen az üzleti fenntarthatóság eléréséhez.

Korrupcióellenes intézkedések

[Anti-corruption measures]

Anti-korrupciós intézkedéseknek nevezzük a vállalat által alkalmazott korrupció ellenes irányelvek, szabványok összességét, amelyeket a vállalat a jogszabályi megfelelés, valamint a tisztességes működés fenntartása érdekében használ. Az intézkedések hatálya a vállalat minden munkavállalójára kiterjed.

Marketing gyakorlatok

[Marketing practices]

A vállalat által alkalmazott marketing gyakorlatok célja az értékesített termékek vagy szolgáltatások volumenének növelése. A hatékony, ugyanakkor tisztességes marketing gyakorlatok hozzásegítik a vállalatot üzleti céljainak eléréséhez. A vállalati fenntarthatóság szempontjából fontos, hogy a marketingtevékenység ne foglaljon magában etikai vagy környezetvédelmi tekintetben aggályos gyakorlatokat és ne tévessze meg az ügyfeleket.

Példa: A helytelen marketing gyakorlatok közé tartozik az ún. greenwashing (zöldrefestés) jelensége, amikor egy vállalat félrevezető módon fenntarthatónak vagy kevésbé szennyezőnek állítja be termékét vagy szolgáltatását.

Innováció menedzsment

[Innovation management]

Az innováció menedzsment célja, hogy a vállalat versenyképességének növelése érdekében folyamatosan fejlessze a vállalat belső működését, beleértve a termékeket és szolgáltatásokat is. A fenntarthatóság és az innováció menedzsment kéz a kézben járnak, hiszen a legtöbb vállalat esetében a fejlődés a hagyományos, nem fenntartható gyakorlatok hátrahagyásával jár együtt.

Materialitás

[Materiality]

A lényegesség a vállalat üzleti és fenntarthatósági stratégiája, valamint az érdekelt felei által lényegesnek ítélt területek összessége. A lényeges témák meghatározása segít a vállalatok számára az erőforrások allokálásában, hogy azokra a területekre tudjanak fókuszálni a munkavállalói, melyek valóban fontosak a céljaik elérése szempontjából.

Adatvédelem

[Data protection]

Az információs forradalom korában kritikusan fontos, hogy a vállalat által kezelt adatok ne kerüljenek illetéktelen kezekbe. Az adatok védelme minden szervezet számára prioritás, legyen szó az ügyfelek, partnerek vagy bármely más érdekelt fél szempontjából érzékeny információról. Ma már bevett gyakorlat, hogy a vállalatok adatvédelmi szabályzatban rögzítik az adatbiztonsággal kapcsolatos intézkedéseiket, munkavállalóik részére pedig adatbiztonsági képzést nyújtanak.

Kockázatmenedzsment

[Risk management]

A kockázatmenedzsment egy olyan átfogó folyamat, amely a vállalat számára jelentős stratégiai, pénzügyi, jogi, környezeti és biztonsági kockázatok azonosítását, kiértékelését és kezelését végzi. A kockázatokat bekövetkezési valószínűségük és várható hatásuk alapján szokás priorizálni. A kockázatok, bár sokrétűek lehetnek, közös vonásuk, hogy hatással lehetnek a vállalati tőkére és bevételre.

Példa: A környezeti kockázatok egyik legfontosabb fajtája a klímakockázat, amely az éghajlatváltozás miatt közvetlen vagy közvetett módon minden vállalat működését érinti.

Pénzügyi stabilitás

[Financial stability]

A pénzügyi stabilitás a kiegyensúlyozott, hosszú távon is fenntarthatóan működő vállalatok jellemzője. Pénzügyileg stabil állapotban a bevételek meghaladják a kiadásokat, a pénzügyi kockázatok megfelelően vannak kezelve, a forrásallokáció pedig zavartalanul működik. A pénzügyi stabilitás sosem kizárólag a vállalat belső működésétől függ, hanem nagy hatással vannak rá a makroökonómiai folyamatok is.

Szállítólánc-menedzsment

[Supply chain management (SCM)]

A szállítólánc-menedzsment szerteágazó folyamat, amely a vállalat upstream tevékenységéhez kapcsolódó valamennyi termék és szolgáltatás áramlását kezeli, egészen a legapróbb termékösszetevők beérkezéséig a végső termék vagy szolgáltatás ügyfélhez történő eljuttatásáig. Az upstream tevékenységek közé sorolunk minden olyan folyamatot, melyet a vállalat abból a célból hoz létre, hogy termékét/szolgáltatását előállítsa. Ilyen például a nyersanyagok kitermelése, beszerzése, telephelyre szállítása.

Felelős vállalatirányítás

[Corporate governance]

A felelős vállalatirányítás a cég menedzsmentje, igazgatósága, részvényesei és egyéb érdekelt felei között kialakult kapcsolatrendszer. Jelenléte minden egyes cégnél és a gazdaság egészén belül is elősegíti a sikeres működéshez szükséges bizalom kialakulását. Növeli a befektetői kedvet, elősegíti a tőkéhez való hozzájutást mind országos szinten, mind pedig egy-egy vállalkozás szintjén, csökkentheti a kockázatot és a befektetők/hitelezők által elvárt hozam mértékét is. A felelős vállalatirányítás kiváltképp fontos azok számára, akik bankhitelt vagy befektetői tőkét kívánnak igénybe venni, más cégekkel szeretnének rendszeres kapcsolatba kerülni vagy éppen saját hatékonyságukat, eredményességüket kívánják növelni. A felelős vállalatirányítás azoknak az elveknek, tevékenységeknek és eljárásoknak az összessége, amelyeken keresztül az igazgatóság, a felügyelő bizottság, valamint az operatív menedzsment a legfelsőbb szinten biztosítja, és a maga számára kötelezően alkalmazza a tulajdonosi értékek és eszközök védelmét, az üzleti tisztességet és etikus viselkedést, a széles körű transzparenciát, valamint a környezeti felelősséget.

Transzparencia / Átláthatóság

[Transparency]

Az átláthatóság azt jelenti, hogy a vállalat a nyilvánosság és a piac számára a stratégiájával, pénzügyeivel és politikai határozataival, valamint eljárásaival kapcsolatos minden lényeges információt nyitott, átlátható módon és megfelelő időben biztosít.

Transparency International (TI): A TI világvezető, korrupció ellenes társadalmi szervezet. Célja egy korrupciómentes világot eredményező változások előmozdítása. A vállalatok átláthatóságának és összehasonlíthatóságának biztosítása érdekében több kezdeményezés is indult. Ezek egyike a Global Reporting Initiative (GRI), amely a fenntarthatósági jelentés irányelveit fogja össze nemzetközileg. Alapelvük szerint „Az átláthatóság mindenek feletti alapelv, és az elszámolhatóság központi eleme.”. A GRI szabványrendszere arra törekszik, hogy ebbe az irányba mozdítsa el a szereplőket a jelentéstételben úgy, hogy egy általánosan elfogadott keretet hoz létre a fenntarthatósági teljesítmények közzétételéről.

Üzleti etika

[Business ethics]

Az etikai kérdések olyan, gondosan meghatározott témákból alakultak ki, mint például a vállalat vásárlói iránti őszintesége vagy épp olyan tágabb szociális és filozófiai kérdésekből, mint a vállalat környezetmegőrzésért és munkavállalóinak védelme iránti felelőssége. Sok etikai probléma abból ered, hogy a vállalat tulajdonosainak, dolgozóinak, vásárlóinak és a vállalatot körülvevő közösségeknek eltérőek az érdekeik. A vezetőknek egyensúlyt kell találniuk az ideális és a praktikus között. Szem előtt tartva mind a cég részvényeseinek a méltányos haszon iránti igényét, a becsületességet az üzleti gyakorlatban, a munkahelyi biztonságot, és az egyre növekvő környezeti és szociális igényeket. A vállalat Etikai Kódexének létrehozása az első lépés a belső és a külső etikai ügyek kezelésében. Ez minden érdekelttel igyekszik foglalkozni: munkavállalók (vezetőket is beleértve), ügyfelek, részvényesek, beszállítók, közösségi tevékenység, hatóságok, természeti környezet.

Etikai Kódex

[Code of Conduct]

Az Etikai Kódex a vállalat által elfogadott normák, szabályok és elvek gyűjteménye, amely minden munkavállaló számára iránymutatásként szolgál.

Zöldrefestés

[Greenwashing]

Zöldrefestésnek nevezzük az olyan megtévesztő, általában értékesítési célú vagy PR-tevékenységet, amely egy vállalat termékét/szolgáltatását, a fenntartható fogyasztási cikkek iránti kereslet növekedését kihasználva, megtévesztően olyan színben tünteti fel, mintha az környezetbarát lenne, félrevezetve ezáltal a fogyasztót. Általában a termék egy-egy környezetvédelmi szempontból pozitív hatású tulajdonsága kerül kiemelésre, amely azt a látszatot kelti, mintha az adott termék minden vonatkozásában környezetbarát lenne. Gyakori, hogy egy-egy környezetbarát termékkel a vállalatok működésük más, jellemzően környezetromboló vonatkozásait igyekeznek eltakarni.

Példa: A zöldrefestés számos területen megjelenik életünkben. Annak minősülnek például a komposztálhatónak árusított bevásárlószatyrok, amelyek sok esetben valójában csak ipari körülmények között bomlanak le. Zöldrefestés, ha egy olajvállalat úgy állítja be magát fenntarthatónak, hogy kávéspoharai újrahasznosíthatók, miközben évente több tízmillió tonna szén-dioxidot juttat a légkörbe, fokozva a klímaválságot. De zöldrefestésnek minősül az is, ha egy üdítőitalokat gyártó óriásvállalat arra építi fenntarthatósággal kapcsolatos kampányát, hogy műanyagpalackjai újrahasznosíthatók. Hiszen a valóságban ezeknek kevesebb mint 10 százaléka kerül újrahasznosításra, miközben évente több százmillió darabot gyártanak le belőlük (99 százalékban fosszilis erőforrásokból).

Zöld vágyakozás

[Greenwishing]

Akkor beszélhetünk a greenwishing jelenségről, ha egy vállalat a kibocsátáscsökkentési céljai elérése során túl nagy hangsúlyt fektet jövőbeni, még csak gyerekcipőben járó technológiákra, miközben az ambiciózus rövid távú célok hiányoznak a stratégiájából.

Felelős befektetések

Társadalmilag felelős befektetés

[Socially Responsible Investments (SRI)]

A társadalmilag felelős befektetések célja, hogy a pénzáramlást olyan vállalatok és alapok felé irányítsák, melyek pozitív hatást gyakorolnak a társadalomra. Az ilyen irányú befektetések ösztönzik a piacot a fejlődésre, hiszen több vállalat érzi szükségét működése felelősebbé tételének, ha látják, hogy a befektetők nem csupán pénzügyi feltételekhez kötik a forrásnyújtást.

Zöld kötvények

[Green bonds]

A zöld kötvény olyan hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, amelyet abból a célból bocsát ki a szervezet, hogy klíma- és környezetvédelmi szempontból pozitív hatású tevékenységéhez pénzügyi alapot teremtsen. A zöld kötvények hozzásegítik a szervezeteket fenntarthatósági céljaik eléréséhez.

Financial Times Stock Exchange fenntarthatósági indexe (FTSE4GOOD)

[Financial Times Stock Exchange sustainability index]

A FTSE4Good a Londoni Értéktőzsde leányvállalatának, a FTSE Russellnek a fenntarthatósági indexcsoportja, amely a listázott vállalatok ESG-szempontról elért teljesítményét több mint 300 indikátor alapján értékeli ki. A FTSE4Good jól definiált ESG-kritériumokat és átláthatóságot kínál azoknak a piaci szereplőknek, akik befektetéseik során fenntarthatósági szempontokat is mérlegelnek. Az indexcsoportba jelenleg 7200 értékpapír tartozik. A FTSE4Good kizárólag a fenntarthatóságban élen járó vállalatok értékpapírjait listázza, amit jól mutat, hogy ESG-értékelésükön legalább 3,3/5 pontot kell szerezni a listázáshoz.

MSCI

[Morgan Stanley Capital International]

Az MSCI egy new yorki székhelyű befektetéskutató pénzügyi vállalat, amely részvényindexeket, portfólió-elemzést, befektetők számára pedig vállalatirányítási eszközöket biztosít. A világ egyik legjelentősebb fenntartható befektetési indexével rendelkezik, amelyben a vállalatokat a pénzügyi szempontból releváns ESG kockázatok és lehetőségek mentén értékeli.

ISS ESG

[Institutional Shareholder Services ESG (ISS ESG)]

Az ISS ESG az Institutional Shareholder Services felelős befektetésekkel foglalkozó szakterülete. A világ egyik vezető ESG-értékelő szervezete, amely környezeti, társadalmi és vállalatirányítási dimenziók mentén értékeli a vállalatokat.

S&P Global

[Standard&Poor's Global]

Az S&P Global a világ egyik legismertebb és legnagyobb nevű, még a 19. században alakult, pénzügyi indexekkel és hitelminősítéssel foglalkozó vállalata. Legismertebb indexe az S&P 500 Index, amely a világ 500 legnagyobb vállalatából áll.

Európai Unió szabályozások a vállalati fenntarthatóság témakörében

SFDR (Fenntarthatósággal kapcsolatos pénzügyi közzétételek)

[Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)]

Az SFDR az Európai Unióban működő pénzügyi szereplők számára ír elő 2021-től kötelező ESG-fókuszú közzétételt a pénzügyi termékeikre és szolgáltatásaikra vonatkozóan.

CSRD

[Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)]

A CSRD az Európai Unió hosszútávú klímavédelmi víziójához, a 2020-ban aláírt Zöld Megállapodáshoz illeszkedve a vállalatok fenntarthatósági teljesítményét kívánja átláthatóvá tenni a jelentéstétel szabályozásával. A direktíva a szétmorzsolódó, öncélú és a lényegi információkat sok esetben nélkülöző vállalati jelentéstétel egységesítésére törekszik egy új szabványrendszer, az ESRS (European Sustainability Reporting Standards) bevezetésével. A CSRD elvárásai azokra a vállalatokra vonatkoznak 2024-től, melyek több mint 250 munkavállalóval és/vagy 40 millió euró feletti bevétellel és/vagy 20 millió euró feletti eszközállománnyal rendelkeznek. (A feltételek közül 2-nek kell teljesülnie egy vállalatra nézve.) A direktíva hatálya 2024-től folyamatosan bővülni fog, így a KKV-k és az EU-n kívül eső vállalatok is bevonásra kerülnek a következő években. További információ: <https://www.fenntarthatofejloves.net/2023/05/23/jelentesek-kinek-mikor-mirol/>

Taxonómia

[Taxonomy]

Az Európai Unió Taxonómia rendelete egyfajta osztályozási rendszert vezetett be a vállalatok azon tevékenységeire vonatkozóan, melyek környezeti szempontból fenntarthatónak minősülnek. A rendelet célja, hogy a vállalatok fenntarthatósághoz kapcsolódó tevékenységét átláthatóvá és pénzügyi szempontból számszerűsíthetővé tegye, elősegítve ezzel a befektetések fenntartható tevékenységekbe történő áramlását.

DNSH-elv (Ne Okozz Jelentős Kárt)

[DNSH-principle (Do No Significant Harm)]

A DNSH-elv a Taxonómia rendelet egyik fontos kritériuma, amely kimondja, hogy egy vállalati tevékenység csak akkor tekinthető fenntarthatónak a Taxonómia által bevezetett 6 terület bármelyikében, ha a többi terület számára nem okoz kárt.

Példa: Kitűnő példa a DNSH-elv nem teljesülésére, ha egy vállalat olyan területen akar légköri szén-dioxid megkötésére alkalmas létesítményt telepíteni, amely biodiverzitás szempontjából értékes. Ekkor a vállalat tevékenysége a klímaváltozás enyhítése miatt a Taxonómiához igazítható lenne, ugyanakkor kárt okozna a terület biológiai sokféleségében, így összességében nem feleltethető meg a Taxonómiának.

CSDDD

[Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD)]

A direktíva az Európai Unió területén tevékenykedő vállalatok számára ír elő kötelező, a beszállítókra vonatkozó éves átvilágítási folyamatot, melynek során a vállalatok kiértékelik ellátási láncukat ESG-szempontok mentén. Különösen a klímaváltozásra adott válaszokat, az erdőirtás elleni fellépést és az emberi jogok betartását kell majd vizsgálnia a szabályozás hatálya alá eső vállalatoknak. A direktíva mintegy 13 ezer Európai Unión belül működő vállalatot érint majd 2025-től. A hatálya alapvetően az 500 főnél nagyobb, több mint 150 millió eurós éves bevétellel rendelkező cégekre terjed majd ki, de a magas kockázati besorolás alá eső iparágak (pl.: divatipar, bányászat, mezőgazdaság) esetében ennél alacsonyabb küszöbértékek kerülnek majd meghatározásra.

Közzétételi szabványrendszerek

Fenntarthatósági jelentés

[Sustainability report]

A fenntarthatósági jelentés olyan dokumentum vagy célzott fenntarthatósági kommunikáció egy vállalat részéről, melyben a kijelölt időszakban a környezeti, társadalmi és vállalatirányítási területek széles skáláján elért eredményeiről, hatásairól és az ezekhez kapcsolódó jövőbeli terveiről számol be az érdekelt felek (pl.: ügyfelek, befektetők, szabályozó hatóságok) részére. A fenntarthatósági jelentés célja, hogy a vállalat működése szempontjából lényeges területek mentén teljeskörűen, átláthatóan, a pozitív és negatív hatásokat egyaránt közzé téve adjon számot a fenntarthatósági teljesítményről. Annak érdekében, hogy ez minél egységesebben és összehasonlíthatóan mehessen végbe, elérhetőek nemzetközileg elfogadott jelentéskészítési szabványrendszerek. Ilyen például a GRI, SASB és <IR>.

Európai Fenntarthatósági Jelentéstételi Szabványok (ESRS)

[European Sustainability Reporting Standards (ESRS)]

Az ESRS az Európai Pénzügyi Beszámolási Tanácsadó Csoport (EFRAG) által összeállított, a CSRD alapját képező fenntarthatósági jelentéstételi szabványcsomag. Alkalmazása a CSRD hatálya alá eső vállalatok számára kötelező lesz.

Globális jelentéskészítési kezdeményezés (GRI)

[Global Reporting Initiative]

A GRI egy független nemzetközi szervezet, amely a világ legelterjedtebb fenntarthatósági jelentéstételi szabványrendszerét hozta létre és fejleszti a mai napig, lehetővé téve a vállalatok számára, hogy fenntarthatósági teljesítményüket strukturáltan, átláthatóan és összehasonlíthatóan tegyék közzé érdekelt feleik számára. A GRI többek között olyan témák mentén kötelezi a vállalatokat jelentéstételre, mint a korrupció elleni fellépés, a légköri kibocsátások, az energiafogyasztás, a víz- és hulladékgazdálkodás, a munkahelyi egészség- és biztonság, a munkavállalók képzése, az emberi jogok tiszteletben tartása és az adatbiztonság.

Példa: A vállalatok jelenleg kétféle módon jelenthetnek a GRI szabványrendszere alapján: 'with reference', vagyis részben megfelelve, vagy 'in accordance', vagyis teljes mértékben megfelelve a szabványrendszer által támasztott követelményeknek.

RE100

[RE100]

A RE100 egy globális nagyvállalati kezdeményezés, ami több száz olyan szervezetet tömörít, amely elkötelezett amellett, hogy működését 100%-ban megújuló energia felhasználásával valósítsa meg.

TCFD

[Taskforce on Climate-related Financial Disclosures]

A 2015-ben létrehozott TCFD olyan keretrendszert dolgozott ki a jelentéstételhez, amelyek a vállalatok klímaváltozáshoz kapcsolódó pénzügyi kockázatainak jobb megértését, kiértékelését és egyúttal a stakeholderek felé történő beszámolást segítik.

TNFD

[Taskforce on Nature-related Financial Disclosures]

A TNFD olyan kockázatkezelési és közzétételi keretrendszert dolgozott ki szervezetek számára, amely mentén azok jelteni tudják a természetes környezetre gyakorolt hatásukat, tevékenységüket és kapcsolódó célkitűzéseiket.

Átállási Terv Munkacsoport (TPT)

[Transition Plan Taskforce (TPT)]

Iparági működéstől függetlenül, globálisan alkalmazható keretrendszert dolgoztak ki az átállási tervek egységes közzétételét segítőként.

SASB -Fenntarthatósági Számviteli Standard Testület

[SASB - Sustainability Accounting Standards Board]

A 2011-ben alapított SASB nonprofit szervezetként segíti a vállalatok fenntarthatósági jelentéstételének fejlesztését. A SASB által létrehozott ipárgspecifikus szabványrendszer célja, hogy a fenntarthatósági jelentések tartalmazzák az adott iparág szempontjából releváns, klímaváltozáshoz kapcsolódó pénzügyi információkat, ezáltal pedig a felelős befektetők döntését segítsék.

Példa: A SASB szabványrendszere 77 iparág számára elérhető. Bár az utóbbi években Európában is egyre több vállalat kezdte el alkalmazni, a legnagyobb népszerűségnek Észak-Amerikában örvend.

Integrált jelentés

[Integrated reporting]

Az integrált jelentés a vállalati jelentéstétel legmagasabb szintje, amelynek célja tömören, stratégiai fókusszal és jövőorientáltan bemutatni egy vállalat működését. Az integrált jelentéstétel megkívánja a vállalat részéről, hogy holisztikusan tekintse át minden tevékenységét és folyamatát, vizsgálja meg, hogy miként szolgálják ezek az értéktérmet, majd a feltárt eredmények tükrében számoljon be hatásairól és a stratégiai célok mentén történt előrehaladásról. Integrált látásmódot igényel, emiatt a jelentés összeállításához a vállalat valamennyi szakterülete bevonásra kell, hogy kerüljön.

ISO 14067

[ISO 14067]

Az ISO-szabványcsalád részeként az ÜHG-kibocsátások és a termékek karbonlábnyomának számszerűsítésére, közzétételére fogalmaz meg elvárásokat.

ISAE 3000

[ISAE 3000]

Bizonyosságot nyújtó szabvány, amely a múltbeli pénzügyi információk könyvvizsgálatától vagy felülvizsgálatától eltérő bizonyosságot nyújtó megbízásokkal foglalkozik. Ennélfogva alkalmazzák vállalati fenntarthatósági közzétételek auditfolyamata során.

ISAE 34100

[ISAE 3410]

Bizonyosságot nyújtó szabvány, amelyet az ÜHG-kibocsátásokkal kapcsolatos közzétételek során alkalmaznak.

TÁRSADALMI DIMENZIÓ

Alapvető fogalmak

Digitális megosztottság

[Digital diversification]

Digitális szakadéknak vagy megosztottságnak nevezzük azt a jelenséget, amely korunk társadalmában kialakuló információs és kommunikációs lehetőségekben jelentkező különbséget fedi területi elhelyezkedés, szociális vagy egyéb szempontok miatt. A digitális megosztottság veszélye abban rejlik, hogy az érintett társadalmi rétegek további lemaradását okozhatja mind a társadalmi, mind pedig a gazdasági életben.

Társadalmi felelősségvállalás

[Corporate Social Responsibility (CSR)]

A vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR) egy olyan üzleti megközelítés, amelyet alkalmazva a vállalat a profitszerzésen túl felelősséget vállal a saját munkavállalóit és stakeholdereit érintő környezeti, társadalmi és gazdasági hatásaiért.

Társadalmi szerepvállalás

[Social engagement]

A társadalmi szerepvállalás lényege, hogy egy vállalat tevékenyen részt vesz annak a társadalomnak a működésében és fejlesztésében, amelyben működik. Ez leggyakrabban civil szervezetek támogatásában, adományozásban, illetve szponzorációs tevékenység formájában nyilvánul meg.

Emberi jogok

[Human rights]

Alapvető emberi jogoknak nevezzük azokat a jogokat, amelyek minden egyes embert emberi mivoltánál fogva egyenlő módon megilletnek a bolygón, születése pillanatától kezdődően egészen a haláláig. Az emberi jogokat a II. világháború borzalmait látva, az ENSZ Közgyűlése 1948-ban az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában deklarálta. Az alapvető emberi jogok közé tartozik többek között a szabadsághoz, a diszkriminációmentességhez, az élethez, a demokráciához, a munkához, a menedékhez, a magánélethez és a szabad véleménynyilvánításhoz való jog.

Méltányos kereskedelem (fair trade)

[Fair trade]

A méltányos kereskedelem a fenntarthatóság egyik alappilléreként, az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljaival (SDG 8) összhangban a fejlődő országok dolgozói számára kínál megfelelő munkakörülményeket és biztos megélhetést. Bár az elvégzett munkáért járó méltányos bérezés alapvető emberi jog, sok harmadik világbeli országban jelenleg is a megélhetési küszöb alatt dolgoznak mind a gyári munkások, mind a farmerek. A Fairtrade International ennek a gyakorlatnak kíván véget vetni azáltal, hogy hitelesítő címkével jelöli azokat a termékeket, melyeknek az alapanyagai méltányos munkakörülmények között lettek előállítva.

Életminőség

[Quality of life]

A fenntarthatóság elemei közül az életminőség egy olyan összetett mutató, mely számos különböző, az emberi lét minőségét mérő tényezőből áll. Ilyenek például a természetes és épített környezet minősége, a szennyezések mértéke, a rendelkezésre álló jövedelem, az iskolák megközelíthetősége, lakhatás és az egészségügyi ellátás minősége.

Példa: Az OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) Better Life indexe 11 szempont alapján állapítja meg az egyes országokban elérhető életminőséget. Hazánk esetében a legjobban a biztonság, valamint a munka-magánélet egyensúly teljesít, legrosszabbul pedig - messze lemaradva a többi szemponttól - a jövedelmi helyzet.

Sokszínűség és esélyegyenlőség

Sokszínűség

[Diversity]

A diverzitás változatosságot, különbözőséget, sokszínűséget jelent. Üzleti kontextusban diverzitás alatt általában azt az általánosan elfogadott ténytet értik, hogy egy üzlet annál sikeresebb, minél több különböző típusú embert foglalkoztat. Annál jobban ismerheti meg egy cég vásárlói bázisát, minél több nőt, fogyatékkal élőt, különböző korosztályú és különböző etnikumú embert foglalkoztat. A diverzitás tehát többet jelent, mint a különbözőség elfogadása, tolerálása. A sokszínűség különböző gyakorlatokat állít fel, amelyek magukban foglalják a következőket: Az emberiségen belüli, kultúrák közötti és természeti környezetben létező kölcsönös egymásrautaltság megértése és méltányolása. Az általunk elfogadottól különböző minőség és tapasztalat kölcsönös tisztelete. Annak megértése, hogy a sokszínűség nemcsak a létezés, de az ismeretben rejlő különbözőséget is jelenti. Annak felismerése, hogy a személyes, kulturális és intézményi diszkrimináció (negatív megkülönböztetés) egyesek számára elsőbbséget teremt és tart fenn, míg mások számára hátrányt. Szövetségek kiépítése, hogy a sokszínűségen keresztül együtt tudjunk dolgozni és le tudjuk küzdeni a diszkrimináció minden formáját. A sokszínűségi koncepciók általában az elfogadásról és tiszteletről szólnak. Annak megértéséről, hogy minden ember egyedi és értékes a faji, etnikai, nemi, szexuális irányultságától, szociális és gazdasági helyzetétől, korától, fizikai képességétől, vallási, politikai beállítottságától függetlenül.

Példa: A legtöbb nagyvállalat ma már felismerte a sokszínűségben rejlő üzleti előnyt és ennek megfelelő irányelvek mentén szervezi tevékenységét. Egy vállalat sokszínűségi célkitűzései közé tartozik általában a női vezetők és megváltozott munkaképességű munkavállalók arányának növelése, a diszkrimináció valamennyi fajtájával szembeni határozott kiállás erősítése, valamint a befogadó légkör kialakítása.

Esélyegyenlőség

[Equal opportunity]

Az esélyegyenlőség a politikai, gazdasági és szociális részvétel útjában álló akadályok hiánya. Az esélyegyenlőség biztosítása elsősorban állami kötelezettség, aminek az állam tényleges intézkedésekkel, illetve jogalkotással tehet eleget. Mindenkit egyforma esélyek illetnek meg az élet bármely területén nemre, fajra, korra, politikai vagy vallási hovatartozásra való tekintet nélkül. „A modern jogrendszerek alapvető elve a diszkrimináció tilalma, illetve az egyenlő bánásmód követelménye. Tiltott minden olyan magatartás, amely bizonyos tulajdonságaik alapján egyes személyekkel vagy személyek egyes csoportjaival szemben hátrányos megkülönböztetést eredményez. Tény azonban, hogy például a nem, a nyelv, a származás, a szexuális irányultság, valamilyen fogyatékoság – s a felsorolás még hosszan folytatható lenne – már akár születésétől fogva hátrányosabb helyzetbe hozhat valakit embertársainál. Gyökeresen eltérő lehetőségekkel, várakozásokkal vághat neki az életnek egy szegény, vidéki, alacsony műveltségű családban felnövő kislány és egy jómódú, nagyvárosi, értelmiségi családból való fiúgyermek. Éppen ezért nem elegendő annak biztosítása, hogy a hátrányos helyzetű személyeket a többiekkel azonos jogok illessék meg; az

esélyegyenlőség eléréséhez olyan intézkedésekre van szükség, amelyek a hátrányokat csökkentik, illetve megszüntetik.” (Magyar Virtuális Enciklopédia)

Üvegplafon

[Glass ceiling]

Az üvegplafon a vertikális szegregáció köznyelvi kifejezése, amely arra utal, hogy egy szakképzett munkavállaló az esélyegyenlőség hiánya miatt, bár a tehetsége és készségei meglennének hozzá, bizonyos pozíciónál nem juthat feljebb a vállalati hierarchiában. A vertikális szegregáció a faji vagy nemi alapú hátrányos megkülönböztetés egyik formája.

Példa: Számos nagyvállalatban még ma is jellemző, hogy női munkavállalók nem tölthetnek be bizonyos magasabb szintű pozíciókat, csupán azért, mert nők.

A nemek közötti egyenlőség mutatója

Gender Equality Index (GEI)

A GEI az Európai Unión belül, a nemek közötti egyenlőség mérését szolgáló, több mérőszámot összesítő index. Rávilágít az egyes országokban azokra a területekre, amelyek fejlesztésre szorulnak e tekintetben, ezáltal pedig segít a politikai döntéshozóknak a megfelelő szabályozások és irányelvek kidolgozásában. Az index felméri, hogy a munkalehetőségek, a bérezés, az oktatáshoz való hozzáférés, a szabadidő, a döntéshozói pozíciókhoz való hozzáférés és az egészségügyi ellátás területén milyen különbségek vannak jelen a férfiak és nők között.

Példa: Az Európai Unióban jelenleg átlagosan 68 pont a GEI értéke (a 100 a teljes esélyegyenlőséget jelentené). A felmért területek közül az egészségügy áll a legjobban 87,8 ponttal, a döntéshozói pozíciókhoz való hozzáférés pedig a legrosszabbul 55 ponttal. Magyarország 53,4 pontot ért el az indexen. Hazánk a döntéshozói pozíciókhoz való hozzáférés terén teljesít igen rosszul, a kategóriában mindössze 22,9 pontot érve el.

Nemek közti bérszakadék

[Gender Pay Gap (GPG)]

A nemek közti bérszakadék mértéke azt hivatott megmutatni, hogy a munkaerőpiacon mekkora az eltérés egy női és egy férfi munkavállaló javadalmazása között, amennyiben mindketten azonos munkakörben dolgoznak. Ideális esetben nincs eltérés a férfi és női munkavállaló javadalmazása között, tehát a nemek közti bérszakadék

mértéke 0%. Ez azonban nagyon kevés vállalatnál valósul meg a gyakorlatban. Ugyanakkor pozitívum, hogy az utóbbi két évtizedben a nemek közti bérszakadék mértéke jelentősen lecsökkent.

Példa: 2021-ben átlagosan 12,7% volt a nemek közti bérszakadék mértéke az Európai Unióban. Ez azt jelenti, hogy egy ugyanabban a pozícióban dolgozó nő 12,7%-kal kisebb javadalmazásra számíthat, mint férfi kollégája.

Tehetségmenedzsment

Tehetségmenedzsment

[Talent management]

A tehetségmenedzsment kritikus jelentőségű minden vállalat életében. Célja, hogy a munkavállalók toborzása, megtartása és folyamatos képzése-fejlesztése minél hatékonyabban menjen végbe. A hatékonyan működő tehetségmenedzsment fejleszti a produktivitást és hozzájárul a vállalat versenyképességének megtartásához.

Humán tőke

[Human capital]

A humán tőke a vállalat rendelkezésére álló erőforrások egyike, amely a vállalatnál dolgozó valamennyi munkavállaló együttes profittermelő képességeként értelmezhető. A humán tőke részét képezheti a munkavállalók tudása, tapasztalatai és fizikai ereje, amelyeket a vállalat tevékenységei során kiaknáz.

Humán tőke fejlesztése

[Human capital development]

A humán tőke fejlesztése a tehetségmenedzsment egyik fontos területe, amely a következőket foglalja magában: készségfejlesztés, oktatás, tapasztalatszerzés segítése, mentális egészség támogatása, egészségügyi hozzájárulás, reziliencia növelése.

Munkahelyi egészség és biztonság

Munkahelyi egészség és biztonság

[Health and Safety]

A munkahelyi egészség és biztonsági intézkedések célja, hogy megóvják a munkavállalókat a munkavégzés közben történő balesetektől és esetleges munkához kapcsolódó megbetegedésektől.

Munkahelyi Egészség és Biztonsági Irányítási Rendszer (MEBIR)

[Workplace Health and Safety Management System]

A MEBIR célja, hogy a vállalat működése a hatályos munkavédelmi jogszabályoknak maradéktalanul megfeleljen, és a munkavállalók egészséges környezetben végezhesék munkájukat. Részt képezi a munkabalesetek dokumentálása, a balesetek okának kivizsgálása és preventív lépések kidolgozása, a kockázatok feltérképezése, a munkavállalók tematikus oktatása és a foglalkozásból eredő megbetegedések minimális szinten tartása.

TRIR

[Total Recordable Incident Rate (TRIR)]

A TRIR egy, a munkahelyi egészség és biztonsági rendszer hatékonyságát mutató mérőszám, amelynek alkalmazása lehetővé teszi az azonos iparágakban működő vállalatok balesetmegelőzési teljesítményének összehasonlítását. Kiszámítása a következőképpen történik: a balesetek számát meg kell szorozni 200 000-el, majd a kapott értéket elosztani az összes ledolgozott munkaórával.

LTIFR

[Lost Time Injury Frequency Rate (LTIFR)]

A munkaidő kieséssel (min. 1 teljes munkanap) együtt járó balesetek gyakoriságát vizsgáló mérőszám, mellyel a vállalat által működtetett munkahelyi egészség és biztonsági rendszer teljesítménye mérhető. Kiszámítása a következőképpen történik: az adott időszakra vonatkozó munkaidő kieséssel járó balesetek számát meg kell szorozni 1 000 000-val, majd a kapott értéket elosztani az összes ledolgozott munkaórával. Így voltaképpen az 1 millió munkaóra eső balesetek számát kapjuk meg.

ESG TÖRVÉNY

Alapfogalmak

ESG törvény

[ESG Law]

A törvény az Európai Unió CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) és CSDDD (Corporate Sustainability Due Diligence Directive) rendeleteinek magyar implementálását célozza. Hatályba lépése 2024.01.01. A hatálya alá tartozó vállalatok kötelesek lesznek fenntarthatósági tevékenységüket ESG beszámoló formájában közzétenni, és nyilatkozni a következőkről: hogyan befolyásolják a vállalkozás teljesítményét, helyzetét és fejlődését a fenntarthatósági kérdések, a kockázat és panaszkezelő rendszer létrehozása és működtetése, a tényleges vagy lehetséges hátrányos fenntarthatósági hatások megelőzése, mérséklése vagy helyreállítása érdekében hozott intézkedések és azok eredményei, valamint az első két pontban meghatározottak emberekre és környezetre gyakorolt hatásuk.

ESG adatszolgáltatás

[ESG data provision]

Minden, fenntarthatósági kérdésekben közzétett információ, ideértve az ESG beszámolót is.

ESG adatszolgáltatásra kötelezett vállalatok

[Companies obligated to ESG reporting]

A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodók, a nagyvállalatok, valamint a közérdeklődésre számot tartó kis- és középvállalkozások.

A törvény alanyai

ESG minősítő

[ESG assessment]

Az a vállalkozás vagy személy, amely Magyarország területén egy vállalkozás ESG jellemzőire, illetve a fenntarthatósági kérdések körében felmerülő kockázataira vonatkozó véleményt, pontszámot vagy ezek kombinációját készít, vagy szolgáltatás keretében harmadik felek számára biztosít. Magyarország területén nem járhat el ESG minősítőként, aki egy vállalkozás vagy annak leányvállalata esetén adott jelentés és két egymást követő üzleti év vonatkozásában ESG tanúsítóként vagy ESG tanácsadóként eljár.

ESG tanácsadó

[ESG advisory]

Az a vállalkozás vagy személy, amely Magyarország területén ESG célú vállalatirányítási szakértői és ESG adatszolgáltatáshoz kapcsolódó tájékoztató és tanácsadói szolgáltató tevékenységet folytat, közreműködik a vállalkozás fenntarthatósági célú átvilágítási kötelezettségeinek sikeres és megfelelő időben történő teljesítésében, részt vesz a fenntarthatósági kérdésekkel kapcsolatos adatok összegyűjtésében és elemzésében, a társadalmi felelősségvállalási stratégia elkészítésében, valamint a kockázatkezelésre, a kockázatelemzésre és a megelőző intézkedésekre vonatkozó szabályok végrehajtásában.

ESG tanúsító

[ESG auditor]

Az ESG beszámolót tanúsító, akkreditált megfelelőségértékelő szervezet.

Ellátási lánc

[Supply Chain]

A vállalkozás valamennyi termékére és szolgáltatására vonatkozóan minden olyan tevékenység Magyarország területén és külföldön, amely a termékek előállításához és a szolgáltatások nyújtásához szükséges a nyersanyagok kitermelésétől a végfelhasználóhoz történő szállításig, ideértve a vállalkozás tevékenységeit a saját üzleti hatáskörében, a közvetlen szállítók tevékenységeit és a közvetett szállítók tevékenységeit.

Közvetett szállító

[Indirect supplier]

Minden olyan vállalkozás, amely nem közvetlen szállító, és az általa nyújtott termék vagy a tőle származó beszerzés, illetve az általa végzett tevékenység tartós üzleti kapcsolat keretében a vállalkozás termékének előállításához vagy az adott szolgáltatás nyújtásához és igénybeviteléhez szükséges.

Példa: A törvény értelmében a vállalkozás közvetett szállítóival kapcsolatban gondoskodik arról, hogy a szállítója nyilatkozzon a vállalkozás által megkövetelt emberi jogi és környezetvédelmi elvárásoknak és megfelelően kezeli az ellátási lánc mentén.

Közvetlen szállító

[Direct supplier]

Az árubeszerzésre vagy szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésben olyan szerződő fél, amelynek a szállítása vagy szolgáltatásnyújtása tartós üzleti kapcsolat keretében a vállalkozás termékének előállításához vagy az érintett szolgáltatás nyújtásához és igénybeviteléhez közvetlenül szükséges.

Példa: A törvény értelmében a vállalkozás közvetlen szállítóival kapcsolatban gondoskodik arról, hogy a társadalmi felelősségvállalási és a környezetvédelmi elvárások is teljesüljenek.

ESG törvény technikai támogatását szolgáló eszközök

ESG szoftver

[ESG software]

Olyan termék, folyamat vagy szolgáltatás, amely támogatja a vállalatot vagy az általa megbízott jogi vagy természetes személyt az ESG adatszolgáltatási kötelezettségnek való megfelelésben, az adatgyűjtésben és adatkezelésben, a teljesítményértékelés elvégzésében, A terméknek, folyamatnak, vagy szolgáltatásnak rendelkeznie kell kiberbiztonsági tanúsítvánnyal.

Menedzsment platform

[Management platform]

Az ESG menedzsmentplatform olyan elektronikus felület, amelynek keretében a vállalkozás digitális formanyomtatványon, díjmentesen készíti el, illetve küldi be közzétételre az ESG beszámolóját a Hatósághoz, továbbá teszi közzé az ESG beszámolóhoz tartozó ESG tanúsítványt.

Hitelesített támogatásmenedzsment központ

[Accredited Support Management Center]

A törvény által meghirdetett támogatási programok átláthatósága és ellenőrizhetősége érdekében létrehozott központ, melyen keresztül díjmentes segítségnyújtás érhető el a törvény elemeinek egyes kérdéseiben, valamint hozzáférhetővé teszi az ESG tanúsítók, tanácsadók és minősítők számára a programelemek dokumentációját.

Egyéb fogalmak

Saját üzleti hatáskör

[Business Impact]

A vállalkozásnak az üzleti célja elérése érdekében végzett minden olyan tevékenysége, amely magában foglal a termékek és szolgáltatások létrehozásával és hasznosításával kapcsolatos minden tevékenységet, függetlenül attól, hogy azt Magyarország területén vagy külföldön végzik.

Társadalmi felelősségvállalás körében felmerülő kockázat

[Risk of Engagement in corporate social responsibility]

Olyan társadalmi vagy irányítási jellegű esemény vagy helyzet, amely bekövetkezése esetén lényeges negatív, káros hatást gyakorolhat az Alaptörvény SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG részében foglalt felelőségek teljesítésére.

Vállalati társadalmi felelősségvállalás

[Engagement in Corporate social responsibility]

A vállalkozásoknak a társadalomra, a kultúrára és a jövő nemzedékeinek életfeltételeire gyakorolt hatásuk iránti felelőssége.

Védett jogi helyzetben lévő személy

[Legally protected individual]

Az Emberi Jogok Európai Egyezményében foglalt emberi jogok és alapvető szabadságok sérelmét elszenvedő alany.